

SAVONIA

■ OPINNÄYTETYÖ - AMMATTIKORKEAKOULUTUTKINTO
SOSIAALI-, TERVEYS- JA LIIKUNTA-ALA

PERHEET MUKAAN TOIMINTAA KEHITTÄMÄÄN

Kysely avoimen päiväkodin asiakkaille Kiuruvedellä

TEKIJÄT: Kira Aminoff
Ann-Mari Riistaniemi

Koulutusala Sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala	
Koulutusohjelma Sosiaalialan koulutusohjelma	
Työn tekijä(t) Kira Aminoff ja Ann-Mari Riistaniemi	
Työn nimi Perheet mukaan toimintaa kehittämään: kysely avoimen päiväkodin asiakkaille Kiuruvedellä	
Päiväys 15.5.2017	Sivumäärä/Liitteet 44/5
Ohjaaja(t) Marjaana Tuovinen	
Toimeksiantaja/Yhteistyökumppani(t) Kiuruveden kaupunki varhaiskasvatus	
Tiivistelmä Opinnäytetyössä tuotettiin Kiuruveden kaupungin varhaiskasvatuspalveluille tietoa siitä, miten voidaan vahvistaa asiakkaan osallisuutta avoimen päiväkodin kehittämistyössä. Opinnäytetyössä tehtiin kvalitatiivista eli laadullista tutkimusta. Siinä selvitettiin Kiuruveden avoimen päiväkodin asiakkaiden kokemuksia, toiveita ja ajatuksia avoimen päiväkodin toiminnasta ja sen suunnittelusta. Aineistoa kerättiin asiakaskyselyllä ja käsiteltiin aineistolähtöisellä sisällönanalyysillä. Opinnäytetyössä hankittiin paikallista tietoa Kiuruveden avoimen päiväkodin käyttäjiltä. Tutkimustuloksista kävi ilmi, että asiakkaat pitivät avoimen päiväkodin toimintaa tärkeänä. Vanhemmuuteen toivotaan tukea ja vertaistuen merkitys korostui. Erityisesti asiakkaat toivovat tukea vertaistuen, asiantuntijavierailujen ja luentotilaisuuksien muodossa. Asiakkaat myös haluavat itse vaikuttaa toiminnan sisältöön ja sen suunnitteluun. Opinnäytetyön teoreettinen viitekehys rakentui osallisuudesta ja voimavaralähtöisyydestä. Osallisuutta tarkasteltiin vanhemmuuden roolikartan avulla. Avoin vuorovaikutus asiakkaiden ja avoimen päiväkodin välillä luo pohjan koko toiminnalle. Luottamus syntyy toimivasta vuorovaikutuksesta, jolloin asioista keskustelu on helppoa.	
Avainsanat Osallisuus, vanhemmuuden roolikartta, avoin päiväkot, avoin varhaiskasvatus	

Field of Study Social Services, Health and Sports			
Degree Programme Degree Programme in Social Services			
Author(s) Kira Aminoff and Ann-Mari Riistaniemi			
Title of Thesis Including families in program development: a questionnaire for the users of open day care services in Kiuruvesi			
Date	15.5.2017	Pages/Appendices	44/5
Supervisor(s) Marjaana Tuovinen			
Client Organisation /Partners Municipality of Kiuruvesi's early childhood education services			
Abstract Knowledge about how to strengthen the involvement of clients of open day care services in the development of those services was produced in this thesis project for the municipality of Kiuruvesi's early childhood education services. The qualitative research method was used in this thesis. The experiences, wishes and ideas of the users of Kiuruvesi open day care about the day care center's activities and their planning were studied. Material was collected via a client questionnaire and analyzed using content analysis based on the collected data. It became clear from the results of the research that the users consider the open day care center activities to be important. They wish for parenting support, and the value of peer support was emphasized. The users of the services particularly hoped for support in the form of peer support, visits by experts and lecture events. They also want to influence the content and planning of activities themselves. The theoretical frame of reference for this thesis was participation and resource orientation. Involvement was viewed with the help of a parenting role map. Open dialogue between the parents and the open day care center creates the basis for the entire activity. Trust is born out of active interaction which makes matters easy to discuss.			
Keywords Participation, parenting role map, open day care-center, early childhood education services			

ESIPUHE

Annetaan lapsille maapallo

*Annetaan lapsille maapallo
kuin kirjava ilmapallo että he saisivat leikkiä
leikkiä ja laulaa tähtien seassa.
Annetaan lapsille maapallo
kuin jättiläisomena tai lämmin leipä
että he olisivat kylläisiä edes yhden päivän.
Annetaan heille koko maapallo että maailma
edes yhden päivän saisi tuntea
mitä on ystävyys.
Meidän käsistämme lapset ottavat maan
ja istuttavat siihen kuolemattomia puita.*

Nazim Hikmet 1902–1963

Turkki

Suomennos Brita Polttila (Tarmio ja Tarmio 1998, 388)

SISÄLTÖ

1	JOHDANTO	6
2	AVOIN VARHAISKASVATUS VARHAISKASVATUSPALVELUISSA.....	7
2.1	Avoin varhaiskasvatus vanhemmuuden tukena	8
2.2	Vertaistuki arjen voimavarana.....	9
2.3	Kiuruveden varhaiskasvatuspalvelut	10
3	OSALLISUUDEN VAHVISTAMINEN.....	12
3.1	Kuvat osallisuuden vahvistajana.....	13
3.2	Riittävän hyvä vanhemmuus.....	14
3.3	Vanhemmuuden roolikartta vanhemmuuden tuen työvälineenä.....	15
4	TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	18
4.1	Avoimen päiväkodin henkilöstön ryhmähaastattelu esitiedon hankkimiseksi aiheesta	19
4.2	Aineiston kerääminen kyselylomakkeen avulla	21
4.3	Aineiston analysointi	22
4.4	Luotettavuus ja eettisyys.....	23
5	TUTKIMUSTULOKSET	24
5.1	Vastaajien taustatiedot.....	24
5.2	Ohjattujen toimintojen kiinnostavuus	25
5.3	Sosiaalinen- ja fyysinen esteettömyys vaikuttavat osallistumiseen	27
5.4	Yhteistoiminnallisuus avoimen päiväkodin toiminnan suunnittelussa	29
5.5	Vanhemmuuden tuelle on tarvetta	30
6	JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA.....	32
	LÄHTEET JA TUOTETUT AINEISTOT	35
	LIITE 1: TYÖSUUNNITTELU.....	38
	LIITE 2: RYHMÄHAASTATTELU AVOIMEN PÄIVÄKODIN HENKILÖSTÖLLE.....	39
	LIITE 3: ASIAKASKYSELY AVOIMEN PÄIVÄKODIN ASIAKKAILLE	40
	LIITE 4: AIEMMIN TUTKITTU	43
	LIITE 5: ABSTRAHOINTI ESIMERKKI.....	44

1 JOHDANTO

Yhteiskunta velvoittaa lainsäädännöllä kuntia tukemaan vanhempaa kasvatustehtävässään, jotta lapsen tasapainoinen kasvu toteutuu. Avointa varhaiskasvatusta toteutetaan kunnissa eri tavoin. Avoimen varhaiskasvatuspalvelun järjestäjänä voi olla kunta, seurakunta, yksityiset ja yhdistykset. Avoin varhaiskasvatus on suunnitelmallista toimintaa, jossa lapsilla on mahdollisuus ohjattuun ja vapaaseen leikkiin lapsiryhmässä. Aikuisilla on mahdollisuus tavata muita perheitä ja saada tukea kasvatustyöhönsä (Alila ym. 38–39). Kiuruvedellä kaupunki järjestää avointa varhaiskasvatusta avoimen päiväkodin toimintana perheille ja kerhopäivinä pelkästään lapsille (Kiuruvesi 2016a). Lisäksi on esimerkiksi seurakunnan järjestämiä kerhoja (Kiuruveden seurakunta 2017).

Opinnäytetyössämme tutkimme asiakkaiden kokemuksia Kiuruveden avoimen päiväkodin toiminnasta. Opinnäytetyön tavoitteena on vahvistaa asiakkaan osallisuutta avoimen päiväkodin toiminnan suunnittelussa. Tarkoituksena oli saada tietoa, jonka avulla toimeksiantaja voi tehdä asiakkaan osallisuuden huomioivaa kehitystyötä toiminnan suunnittelussa. Avainkäsitteitämme ovat osallisuus, vanhemmuuden roolikartta, avoin päiväkotiki ja avoin varhaiskasvatus.

Toimeksiantajamme on Kiuruveden varhaiskasvatuspalveluiden alla toimiva avoin päiväkotiki. Avoin päiväkotiki on osa Päiväkotiki Kimpan toimintaa. Avoin päiväkotiki on alle kouluikäisille lapsille ja heidän vanhemmilleen tarkoitettua matalan kynnyksen varhaiskasvatuspalvelua. Avoimen päiväkodin toimintaa on myös kerhotoimintaa alle kouluikäisille lapsille (Kiuruvesi 2016a). Tutkimuksemme rajattiin koskemaan vanhemmille ja heidän alle kouluikäisille lapsilleen tarkoitettua avoimen päiväkodin toimintaan.

Kyselylomakkeen kehittämisessä huomioimme avoimen päiväkodin työntekijöiden asiantuntijuuden esihaastattelemalla heitä (liite 2). Esihaastattelun tarkoitus oli kartuttaa tietoa tutkimme tutkittavasta kohteesta. Lähdimme opinnäytetyön suunnittelussa periaatteesta, että teemme opinnäytetyötä asiakaslähtöisesti. Toimeksiantajan näkemyksiä oli mielestämme tärkeää kuulla tarkemmin, ennen varsinaisen asiakaskyselyn laatimista.

Selvitimme, miten avointa varhaiskasvatusta on tutkittu aiemmin opinnäytetöissä. Eniten meitä kiinnostivat työt, jotka hyödyttäisivät omaa tutkimustamme. Halusimme käyttää aiemmin tutkittua tietoa etenkin asiakaskyselyn laatimisen apuna. Varhaiskasvatuksesta löytyy runsaasti tutkittua tuoretta tietoa, mutta avoimesta varhaiskasvatuksesta löydetty tieto on hyvin pirstaloitunutta. Avoin varhaiskasvatus poikkeaa varsinaisesta varhaiskasvatuksesta eniten siinä suhteessa, että vanhempien asiakkuus korostuu palveluissa eri tavoin. Useat varhaiskasvatukseen liittyvät julkaisut käsittelevät aihetta perinteisen päiväkodin toiminnan näkökulmasta, joten opinnäytetyöt avoimen varhaiskasvatuksen kontekstissa muodostuivat tärkeiksi tiedonlähteiksi (liite 4).

2 AVOIN VARHAISKASVATUS VARHAISKASVATUSPALVELUISSA

Varhaiskasvatuksen tarkoituksena on edistää jokaisen lapsen iän ja kehityksen mukaista kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä, terveyttä ja hyvinvointia (Varhaiskasvatuslaki 1973, 2a §). Varhaiskasvatuksella tarkoitetaan lapsen suunnitelmallista ja tavoitteellista kasvatuksen, opetuksen ja hoidon muodostamaa kokonaisuutta, jossa painottuu erityisesti pedagogiikka. Varhaiskasvatusta annetaan päiväkodeissa, perhepäivähoitona tai muuna varhaiskasvatuksena. (Varhaiskasvatuslaki 1973 1 §; Karila 2016, 29.)

Varhaiskasvatus edistää yhdenvertaisuutta ja vahvistaa osallisuutta. Lapsella on oikeus varhaiskasvatukseen. Varhaiskasvatukseen osallistumisesta päättää lapsen huoltaja. Henkilöstön on luotava luottamuksellinen suhde lapseen ja tehtävä yhteistyötä huoltajien kanssa. Pedagogisen toiminnan perustana on tietämys lapsen kasvusta, kehityksestä ja oppimisesta. On huomioitava jokaisen lapsen yksilöllinen kehitys. Muun varhaiskasvatustoiminnan, kuten avoimen päiväkodin toiminnan painopisteet ja toteutus voivat vaihdella järjestävän tahon päätösten mukaan. (Opetushallitus 2016, 15–18.)

Varhaiskasvatuksessa on tapahtunut viime aikoina muutoksia. Päivähoitolaki muuttui varhaiskasvatuslaiksi 1.8.2015. Käsite **varhaiskasvatus** korvaa päivähoidon (Opetus- ja kulttuuriministeriö s.a.) Osallisuuden merkitystä on korostettu Varhaiskasvatuslaissa (1973, 7 b §). Varhaiskasvatuslain uudistusten toisessa osassa subjektiivista päivähoito-oikeutta rajattiin 20 tuntiin viikossa. Muutoksia tuli myös hoitajien suhdelukuihin. Viimeisimmät lakiin tehdyt muutokset tulivat voimaan elokuussa 2016.

Varhaiskasvatuslain uudistumisen myötä myös varhaiskasvatussuunnitelman perusteet on laadittu uudelleen ja julkaistu. Opetushallitus (2016, 8-9) ohjaa varhaiskasvatuksen perusteilla paikallisten varhaiskasvatussuunnitelmien tekoon ja toteutukseen. Paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma voidaan tehdä koskemaan kaikkia toimintamuotoja, kuten päiväkotia, perhepäivähoitoa ja muuta varhaiskasvatusta.

Vuonna 2014 kuntien varhaiskasvatusta päiväkodeissa ja perhepäivähoidossa käytti 79 prosenttia lapsista. Pienet lapset hoidetaan pääosin kotona ja luku suureni, mitä vanhemmasta lapsesta oli kyse. Vuonna 2014 Alle yksivuotiaista vain vajaa prosentti tarvitsi päivähoitoa, kun taas vastaavat luvut yli yksivuotiailla olivat 29 prosenttia ja kaksivuotiailla 53 prosenttia (THL 2015a, 1.) Kaikkiaan 1–6 vuotiaista lapsista 63 prosenttia osallistuu varhaiskasvatukseen koko- tai osapäiväisesti, mikä on eurooppalaisessa vertailussa varsin alhainen luku (Karila 2016, 31). Kelan kotihoidontuki voi olla osaltaan selittämässä alhaista varhaiskasvatukseen osallistumista (Karila 2016, 31; Findikaattori 2016).

Avoimen varhaiskasvatuksen osalta edellä mainittuja tilastotietoja ei ole saatavilla. Voimme kuitenkin päätellä alhaisesta varhaiskasvatuksen käyttöasteesta ja pienten lasten suositusta kotihoidosta, että avoimille varhaiskasvatuspalveluille sopivaa asiakaskuntaa on Suomessa paljon. Pienten lasten osuus avoimessa toiminnassa näyttäytyy suurempana myös omien havaintojemme ja Kiuruveden avoimen

päiväkodin henkilöstön kertoman perusteella. Suositus onkin, että vanhempi tai huoltaja voi käyttää avoimia varhaiskasvatuspalveluja, kun lapsi ei ole varsinaisen varhaiskasvatuksen piirissä. Myös perhepäivähoitajilla on mahdollista osallistua avoimen päiväkodin toimintaan hoitolastensa kanssa. (Alila ym. 2014, 38–39; Kiuruvesi 2016a.)

2.1 Avoin varhaiskasvatus vanhemmuuden tukena

Avoimet varhaiskasvatuspalvelut ovat osa palvelu- ja tukijärjestelmää ja kunnat päättävät, millä tavoin niitä järjestetään. Sosiaalihuoltolaki velvoittaa, että vanhemmuutta tuetaan kehittämällä lapsille ja nuorille tarkoitettuja palveluita (2014, 10§). Viranomaisten on seurattava ja edistettävä lasten ja nuorten hyvinvointia (2014, 9§). Eri toimialojen kokonaisuudessa toimivat varhaiskasvatuspalveluiden ohella neuvolat, lastensuojelu, terveystalvet sekä opetus-, kulttuuri- ja liikuntatoimi. Avoimia varhaiskasvatuspalveluita järjestävät Suomessa eri tahot, kuten seurakunnat, järjestöt ja kunnat. Avoimet varhaiskasvatuspalvelut vaihtelevat kunnittain. (Alila ym. 2014, 38–39.)

Varhaiskasvatus tukee lapsen kehitystä ja oppimista tarpeen vaatimalla tavalla. Avoimessa varhaiskasvatuksessa tukea annetaan järjestäjän päättämällä tavalla. Erityislastentarhanopettajan konsultaatiota voidaan käyttää avoimessa varhaiskasvatuksessa. Tarvittaessa voidaan yhteistyössä vanhempien kanssa sopia lapsen siirtymisestä säännölliseen varhaiskasvatukseen, jos se katsotaan lapsen eduksi. (Opetushallitus 2016, 52–53; Varhaiskasvatuslaki 1973, 2 a § ja 4 a §.)

Perheen voimavarat edistävät hyvinvointia ja suojaavat epäsuotuisilta tekijöiltä, jotka kuuluvat elämään. Vanhemmuuteen liittyy sekä kuormittavia että voimaannuttavia tekijöitä. Voimavaralähtöisyys on perheen ehdoilla toimimista. Asiakkaan voimavaroja vahvistamalla tuetaan koko perhettä. (THL 2015b.) Voimavaralähtöisyys voidaan nähdä tapana ajatella, katsoa maailmaa ja elää maailmassa, tapana olla suhteessa ja vuorovaikutuksessa toisen kanssa. (Ekström, Leppämäki ja Vilén 2002, 124).

Voimavaroja voidaan vahvistaa ammattilaisen ja asiakkaan välisellä yhteistyöllä ja kumppanuudella. Kasvatuskumppanuus on vuorovaikutteista työskentelyä yhdessä. Ammattilaisilla ja vanhemmilla on erilaista tietoa lapsesta ja jakavat tietoa lapsen hyväksi. Ammattilainen pyrkii kumppanuudessa ratkaisukeskeisyyteen ongelmalähtöisyyden sijaan. (Kaskela ja Kekkonen 2007, 19.)

Päiväkodeissa ja perhepäivähoidossa kasvatuskumppanuuden merkitys korostuu, koska vanhempi ei ole läsnä päivähoitopäivän ajan. Avoimessa päiväkodissa vanhempi on mukana toiminnassa. Tällöin yhteistyön vuorovaikutteisuus henkilöstön ja huoltajan välillä vaatii henkilöstöltä aloitteellisuutta ja aktiivisuutta. Myönteisesti kuvaavat asiat lapsen kehityksestä ja oppimisesta on tärkeää tuoda esille. Avoimia varhaiskasvatuspalveluja käyttävät lapset siirtyvät tarpeen vaatiessa varhaiskasvatukseen tai viimeistään esiopetukseen. Avoin varhaiskasvatus voi olla apuna siirtymävaiheessa. Henkilöstön luoma luottamuksellinen ilmapiiri tukee perheitä erityisesti haastavissa tilanteissa, kun lapsi siirtyy varsinaiseen varhaiskasvatukseen. (Opetushallitus 2016, 33.)

Kiuruveden varhaiskasvatussuunnitelman mukaan varhaiskasvatuksessa työskennellään kasvatuskumppanuuden periaatteiden mukaisesti. (Kiuruveden varhaiskasvatussuunnitelma s.a, 16.) Henkilöstö varhaiskasvatuksessa sitoutuu kasvatuskumppanuudessa edistämään lapsen huolenpitoa, etua ja oikeuksia yhteisymmärryksessä vanhempien kanssa. Kasvatuskumppanuuden erityistehtävänä on huomata varhaisen tuen tarve. Yhteisvastuullinen huolenpito on lapsen oikeus. Kasvatuskumppanuudessa käydään vuoropuhelua vanhemman ja ammattilaisen tietämyksestä joka koskee lasta. Luottamuksellisuus, tasavertaisuus ja kunnioitus ovat edellytyksiä sille, että tieto ja kokemus siirtyvät vanhemman ja ammattilaisen välillä. Tavoite kasvatuskumppanuudessa on vanhempien osallisuuden edistäminen lapsen kehitysympäristöissä. Kasvatuskumppanuus on tietoista sitoutumista toimia yhdessä lasten kasvun, kehityksen ja oppimisen tukemiseksi. (THL 2014.)

Koskela ja Pusa tutkivat pro gradu tutkielmassaan (2014) Rovaniemellä toimivaa avointa päiväkotia. Tutkimustulokset kertovat avoimen päiväkodin merkityksestä palvelun käyttäjille. Avoin päiväkotitoiminta sosiaalisen kanssakäymisen ja vertaistuen mahdollistajana vaikuttaa jaksamiseen vanhempana. Myös lapselle on merkitystä sillä, että mahdollistetaan osallistuminen toimintaan muiden samanikäisten kanssa. Sosiaalisen tuen merkityksellisyys oli suurta etenkin tilanteissa, joissa perheiden verkostot ovat vähäiset. Isovanhempien tai muiden sukulaisten tuen puuttuessa avoin päiväkotitoiminta vähentää eristäytyneisyyttä ja tarjoaa mahdollisuuden verkostoitumiseen. (Koskela ja Pusa 2014, 46–48.)

Lapsen kehityksen tukena sosiaaliset kontaktit vertaisryhmässä kehittävät lapsen sosiaalisia taitoja. Taitojen oppiminen on tärkeää ja avoimeen päiväkotitoimintaan tullaan osaksi tästä syystä. Merkityksellistä on myös se, että avoin päiväkotitoiminta antaa vaihtelua arkeen. Toiminta koetaan jaksamisen kannalta tärkeäksi. Avoimen päiväkodin toiminnan vaikutukset ulottuvat arkeen, edistäen koko perheen hyvinvointia. (Koskela ja Pusa 2014, 56–58.)

Tässä opinnäytetyössä avoimia varhaiskasvatuspalveluita tarkastellaan avoimen päiväkodin asiakkaan näkökulmasta. Osallisuus rakentuu avoimessa päiväkodissa vanhemmuuden tuesta. Millaista tukea asiakkaat itse toivovat ja millaisia työmenetelmiä tuentarpeisiin voidaan käyttää.

2.2 Vertaistuki arjen voimavarana

Vertaistuella tarkoitetaan usein ryhmiä, joissa käsitellään surua, sairautta tai menetystä. Näiden ryhmien lisäksi on muodostettu ryhmiä, joissa on mahdollisuus vanhemmuuden tukeen, iloon, yhdessäoloon ja tekemiseen. Vertaistuen ohella ryhmissä on tärkeää kokea yhteisöllisyyttä ja jakaa kokemustietoa. (Huuskonen ja Jyrkämä. 2010, 81–82.) Henkilökohtaisten voimavarojen löytämiseksi ryhmä tai yhteisö voi olla apuna. (Laatikainen 2010, 26).

Lapsiperheille tarkoitetuissa kohtaamispaikoissa mahdollistuu kotona lapsiaan hoitavien perheiden vertaistuki. Vertaistuki on yksi tärkeä arjen voimavara. Muita samassa elämäntilanteessa olevia ihmisiä kohdatessaan voi vaihtaa ajatuksia ja tuntea kuuluvansa johonkin. Kohtaamispaikoissa voidaan järjestää erilaisille ryhmille kohdistettua toimintaa, jossa vertaistuen merkitys korostuu. (Lipsanen ja Teräväinen 2005, 81.)

Avoimen päiväkodin toiminta on niin kutsuttua matalan kynnyksen palvelua. Yhdenvertaiset ja hyvinvointia edistävät palvelut ovat sosiaalihuoltolain mukaisia (Leeman ja Hämäläinen 2015, 1; Sosiaalihuoltolaki 2014, 1§). Matalan kynnyksen palvelut mahdollistavat sosiaalisten taitojen harjoittelun ja ylläpitämisen sekä sosiaalisiin verkostoihin pääsyn (Leeman ja Hämäläinen 2015, 3).

Matalan kynnyksen palvelut ovat tarkoitettu asiakkaille, jotka ovat syystä tai toisesta palvelujärjestelmän ulkopuolella. Matalan kynnyksen palvelut lisäävät sosiaalista osallisuutta. Tavoitteena on, että matalan kynnyksen palvelut olisivat mahdollisimman helposti lähestyttäviä ja peruseriaatteisiin yleensä kuuluu esimerkiksi maksuttomuus ja omaehtoinen asiointi. Matalan kynnyksen palveluja voidaan tarjota erilaisille asiakasryhmille, kuten lapsiperheille esimerkiksi perkehavilatoimintana ja avoimena päiväkotina. (Leeman ja Hämäläinen 2015, 1–4.)

2.3 Kiuruveden varhaiskasvatustalvet

Kiuruveden kaupunki tarjoaa varhaiskasvatusta päiväkodissa, avoimessa päiväkodissa, ryhmäperhepäivähoitona ja perhepäivähoitona. Lisäksi Kiuruvedellä toimii yksityinen päiväkotit. (Kiuruvesi 2016 b.) Kiuruveden seurakunnan perhekerho ja päiväkerho ovat kristilliseen arvomaailmaan pohjautuvaa arkitoimintaa, joihin voi osallistua avoimen toiminnan periaatteella (Kiuruveden seurakunta 2017).

Kiuruveden varhaiskasvatussuunnitelman tavoitteiden (s.a, 14) päämääriä ovat kotikasvatuksen tukeminen, hyvän hoidon turvaaminen lapselle ja lapsen kehityksen sekä oppimismahdollisuuksien edistäminen. Toiminta rakentuu vanhempien ja henkilöstön keskinäiselle luottamukselle. Varhaiskasvatuksen tavoitteiden perusta määritellään suunnitelmassa seuraavasti:

Turvalliset ihmissuhteet ovat hyvän oppimistapahtuman perusta. Aikuisen sitoutuminen kasvatus- ja oppimistapahtumaan näkyy herkkyytenä lapsen tunteille ja emotionaalille hyvinvoinnille. Sitoutunut aikuinen kuuntelee lasta, antaa lapselle mahdollisuuksia valita toimintojaan, tutkia, tehdä johtopäätöksiä ja ilmaista ajatuksiaan.

Perheille, joiden lapsi ei osallistu varsinaiseen päivähoitoon Kiuruveden kaupungilla on tarjolla kahdenlaista varhaiskasvatustalvet päiväkotit Kimpan tiloissa. Ensimmäinen vaihtoehto on maksullinen kerhotoiminta alle kouluikäisille lapsille ja siihen ilmoittaudutaan etukäteen. Toinen vaihtoehto on avoin päiväkotit vanhemmille sekä heidän alle kouluikäisille lapsilleen. Avoimen päiväkodin toimintaan ei tarvitse ilmoittautua etukäteen, eikä palvelusta peritä maksua. Päiväkotit Kimpassa on myös kouluisten aamu- ja iltapäivätoiminta sekä eskarikerho. (Kiuruvesi 2016b.)

Varsinainen tutkimuksen kohteemme on Kiuruveden kaupungin varhaiskasvatustalvetiin kuuluva avoin päiväkotit. Avoimen päiväkodin toiminnassa lapsille ja aikuisille tarjotaan vaihtuvaa ohjelmaa ja vapaata oleskelua ja leikkiä. Yhteistyötä tehdään kolmannen sektorin toimijoiden, sosiaalihuollon ja terveydenhuollon kanssa esimerkiksi asiantuntijavierailujen muodossa. Lapset voivat harjoitella so-

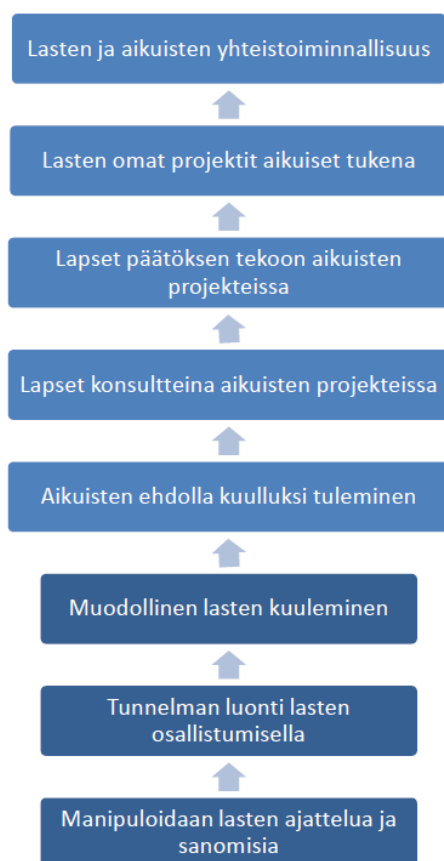
siaalisia taitoja muiden aikuisten ja lasten kanssa. Vanhemmat voivat vaihtaa kokemuksia toisten vanhempien kanssa. Ohjelmaan on mahdollista esittää toiveita. Säännöllistä toimintaa on maanantai ja keskiviikko aamupäivinä. Ilta-aikaan avointa päiväkotia pyritään pitämään noin kaksi kertaa kuukaudessa. (Henkilöstön haastattelu 2016; Kiuruvesi 2016 a.)

Henkilöstön mukaan suurin osa avoimen päiväkodin asiakkaista koostuu äideistä ja heidän lapsistaan. Vaihtelevasti asiakkaina käy myös perhepäivähoitajia ja muita hoitajia lasten kanssa sekä isovanhempia lapsenlapsineen. Avoimen päiväkodin ohjelmasta tiedotetaan omilla Facebook-sivuilla sekä jakamalla tiedotteita ohjelmasta Kiuruveden neuvolaan. (Henkilöstön haastattelu 2016–4–15; Kiuruvesi 2016a.)

3 OSALLISUUDEN VAHVISTAMINEN

Osallisuus on abstrakti käsite, jonka kuvaamista käytännön esimerkit selkeyttävät. Osallisuus on kuulluksi tulemistä, mahdollisuutta ja halua liittyä ryhmään tai yhteisöön, mahdollisuutta vaikuttaa ja toimia. Osallisuutta voi selittää myös kuvaamalla osallisuuden vastakohtia, kuten oman kokemuksen merkityksettömyyttä ja ulos jäämisen tunnetta. Osallisuuden vastakäsitteet, kuten passiivisuus, välinpitämättömyys ja syrjäytyminen kertovat sen, mitä osallisuus ei ainakaan ole. Osallisuuden rinnalla käytetään usein käsitettä osallistuminen, joka ei välttämättä viittaa osallisuuteen. Osallistuminen voi tapahtua toisten määrittämällä tavalla, ilman että osallistuja sitoutuu vastuunottoon ja vaikuttamiseen. Osallisuus saavutetaan todellisten vaikutusmahdollisuuksien avulla ja sitoutumalla vastuun kantaan. (Nivala ja Ryyänen 2013, 20–21.) Osallisuuden kokemukset luovat edellytykset osallistumiseen. Osallisuus ja osallistuminen ovat ilmiöinä toisiaan vahvistavia. Ilman osallisuuden kokemusta on vaikeaa saada asiakkaat osallistumaan. Ryhmään liittyminen on epätodennäköistä, jos kokee jäävänsä sen ulkopuolelle. (Meriluoto ja Marila-Penttinen 2015, 7–9.)

Osallisuuden toteutumista voidaan kuvata eri tavoin. Tässä tarkastelemme osallisuutta Hartin (1992, 10) osallisuuden portaiden avulla. Osallisuuden portaissa on kahdeksan askelmaa, jotka kuvaavat osallisuuden tasoja (kuvio 1). Kolmella alimmalla tasolla osallisuus puuttuu. Osallistuminen on näillä tasoilla ulkoa ohjattua ja näennäistä eikä käsitystä sen tarkoituksesta ole. Portaita ylöspäin noustessa osallisuus vahvistuu ja tietoisuus toiminnan tarkoituksesta on selkeää. Ylimmällä tasolla osallisuus näkyy itsenäisinä aloitteina ja mukana olona päätöksissä sekä toiminnan suunnittelussa. (Hart 1992, 10–16.)

KUVIO 1. Osallisuuden portaavat, (Hart 1992, 10). Suomennus Turja (2011, 27).

Lapsen oikeuksien sopimuksessa (s.a) lapsen oikeus osallisuuteen artiklassa 12 on huomioitu. Lapsella on oikeus ilmaista näkemyksiään ja mielipiteitään ikänsä ja kehitystasonsa mukaisesti. Lapsella on oikeus tulla kuulluksi. Lapsen oikeuksien sopimus on valtioita sitova ihmisoikeussopimus. Lapsen oikeuksien sopimus vaikuttaa yhtenä valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden arvopohjana (Opetushallitus 2016, 19).

Lapsen osallisuutta varhaiskasvatuksessa edistetään tukemalla osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja. Lapsi kohdataan arvostaen, häntä kuullaan ja hänen aloitteisiinsa vastataan. Henkilöstö ottaa lapsen mukaan suunnitteluun, toteutukseen ja arviointiin. Mukana olo opettaa sosiaalisia taitoja, kehittää käsitystä itsestä ja kasvattaa itseluottamusta. (Opetushallitus 2016, 24.)

Osallisuus ja asioihin vaikuttaminen korostuu uudessa varhaiskasvatuslaissa (1973, 7 b§). Laki koskee sekä lasta, lapsen vanhempia että muita huoltajia. Lapsen toiveita ja mielipiteitä on selvitettävä, kun suunnitellaan, toteutetaan ja arvioidaan varhaiskasvatusta. Mahdollisuus vaikuttaa, osallistua lapsensa varhaiskasvatukseen sekä toimintayksikön varhaiskasvatuksen suunnitteluun ja arviointiin on myös vanhemmilla ja muilla huoltajilla.

Osallisuus voi vaikuttaa ratkaisevasti lapsen identiteetin kehittymiseen. Tärkeillä yhteisöillä, jotka kuuluvat lapsen lähipiiriin on merkitystä lapsen ymmärryksen rakentumiseen. Yhteisön ottaessa lapsen osalliseksi, rakentuu lapsessa ymmärrys siitä, kuka hän on, mihin hän kuuluu ja miten hän elää. Osallisuudelle luodut mahdollisuudet eivät pelkästään riitä, vaan ratkaisevaa on vuorovaikutus. (Hotari, Oranen ja Pösö, 2013, 149–150.)

Liisa Karlsson kirjoittaa (2014, 169) aidon osallisuuden tunteen olevan elintärkeää ihmiselle, sekä lapselle että aikuiselle. Vaikuttamismahdollisuus itseä koskeviin asioihin on merkityksellistä jakamisen, oppimisen ja aktiivisuuden kannalta. Vastavuoroisessa vuoropuhelussa punnitaan osapuolten näkemyksiä ja pyritään ymmärtämään sanojen ja tekojen tarkoitusta ilman yhden osapuolen vallan käyttöä.

Tässä opinnäytetyössä näkökulma on osallisuuden vahvistamisessa ja miten lisätään asiakkaiden vaikuttamismahdollisuuksia etenkin toiminnan suunnittelussa. Asiakkaan mielipiteiden ja ajatusten kuuleminen on tällöin merkityksellistä. Lasten osallisuutta tarkastellaan heidän vanhempiansa kautta.

3.1 Kuvat osallisuuden vahvistajana

Osallisuus ei ole pelkkää sanallista vuorovaikutusta. Varhaiskasvatuksen toimintaympäristöissä voidaan tuoda esille lasten omaa kulttuuria. Lapsi tekee piirroksia, kertomuksia ja rakennelmia. Päiväkodin seinillä on erilaisia taidetuotoksia ja valokuvat dokumentoivat projekteja. Lasten maailmaa arvostetaan ja halutaan tuoda se näkyväksi. Tuotosten ja esimerkiksi leikkien mahdollistaminen lähtee

yksinkertaisimmillaan siitä, että erilaiset tarvikkeet annetaan asiakkaiden lähelle ja käytettäviksi. (Karlsson 2014, 226.)

Lapsen kuulemisen edellytyksenä on Turjan (2016, 50) mukaan löytää yhteinen kieli hänen kanssaan. Ajattelun ja kommunikoinnin rajoitukset voivat vaikuttaa osallisuuteen, jolloin voidaan käyttää vaihtoehtoisia menetelmiä, kuten kuvakommunikaatiota. Toiminnan dokumentointi tukee merkittävästi osallisuutta, koska lapsi ei välttämättä osaa sanoittaa itse omaa toimintaansa. Hän ei osaa esimerkiksi kertoa mistä toiminnasta pitää ja mistä ei.

Lipposen, Kumpulaisen ja Hilpön (2013, 168) tutkimuksessa lasten toimijuuden rakentumisessa päiväkodissa lapset toimivat itse dokumentoijina. Lasten tekemät piirroksot, itse ottamat valokuvat ja videot dokumentoivat positiivisia hetkiä päiväkodin arjessa. Valokuvat auttavat lapsia muistamaan ja tekemään kokemukset näkyviksi. Samalla lapset saavat kokea olevansa elämänsä aktiivisia subjekteja.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2016, 31) Kerrotaan oppimisympäristön merkityksestä lapsen holistiseen oppimiseen. Oppimisympäristön suunnitteluun ja rakentamiseen tulee ottaa lapsi mukaan. Lapsen ideat, leikit ja työt tuodaan nähtäville.

Oppimisympäristö muodostuu avoimen päiväkodilla leikkivälineistä ja tiloista. Opinnäytetyössä käsittelemme edellä mainittujen asioiden merkitystä asiakkaille. Toiminnan dokumentoinnin roolia käsitellään yhtenä keinona lisätä asiakkaan osallisuutta.

3.2 Riittävän hyvä vanhemmuus

Riittävän hyvä vanhemmuus on kykyä ymmärtää lapsen tarpeita. Vanhemman on eroteltava omat mielikuvat lapsen mielikuvista, jotta tarpeiden tunnistaminen on mahdollista. Vanhemman sensitiivisyys lapsen tarpeille on lapsen psyykkisen turvallisuuden perusta. Lapsesta on oltava aidosti kiinnostunut ja iloita hänen toiminnastaan, jotta hän voi kokea olevansa rakastettu. Johdonmukaisuus ja rajojen asettaminen tukee lapsen turvallista kasvua. Pieni lapsi ei vielä ymmärrä mikä on turvallista, joten vanhemman on kyettävä asettamaan rajoja. (Marttunen 2005, 5; Vilén, Seppänen ja Toivonen 2014, 127–128.)

Liisa Keltikangas-Järvisen mukaan (2010, 150–151) rajojen asettaminen lapselle vaikuttaa persoonallisuuden kehittymiseen ja esimerkiksi moraalien omaksumiseen. Toisen huomioonottava käytös ja sosiaalinen kanssakäyminen kehittyvät vanhempien antamien rajojen myötä. Lapsen sisästäessä käyttäytymistavoitteet osaksi itseä, ei niitä enää tarvitse antaa ulkopuolelta. Terve syyllisyydentunne ohjaa ihmistä myöntämään erehdykset, katumaan ja pyytämään anteeksi.

Jokainen lapsi on oma yksilönsä. Vanhempi tutustuu lapseensa koko elämän ajan. Vaikutukset vanhemman ja lapsen välillä ovat kaksisuuntaiset. Vanhempi opettaa lasta ja lapsi opettaa vanhempaansa. Täydellistä vanhempaa ei ole olemassa. Virheet kuuluvat elämään ja niistä opitaan. Selviy-

tyminen vanhemmuuden haasteista vaatii armollista suhtautumista lapseen, parisuhteeseen ja omaan itseensä. (Vilén, Seppänen ja Toivonen 2014, 131.)

Vanhemmuuden tukea tarvitaan tilanteissa, joissa vanhemman omat voimavarat ovat vähäiset. Tällöin lähiyhteisöllä voi olla suojaava vaikutus lapsen kasvun ja kehityksen kannalta. Erityisesti pitkäaikaiset ja pysyvät suhteet ovat tärkeitä, esimerkiksi päiväkodin hoitaja tai isovanhempi voi olla tärkeä tuki. (Marttunen 2005, 5.)

Jotta voi olla riittävän empaattinen ja sensitiivinen vanhempi, tarvitsee vanhempi myös itse kokemuksia myötätunnosta. Oma kokemusmaailma vaikuttaa vanhemmuuteen. Mikäli vanhemman lapsuudessa olleet toimintamallit ovat olleet tunnetasoltaan köyhiä, vanhempi tarvitsee myötätuntoisia kokemuksia perhepalveluiden työntekijöiltä. Aidot ja kunnioittavat kohtaamiset työntekijän ja vanhemman välillä rauhoittavat ja kohottavat asiakkaan itsetuntoa vanhempana. (Viinikka, Sourander ja Oksanen 2014, 68.)

Koskelan ja Pusan pro gradu tutkielmassa (2014,61–62) vanhemmat kokivat arjen haasteina kasvatukselliset kysymykset. Rajojen asettamisen taidot mainittiin yhtenä haasteista. Vanhemmat toivoivat kunnioittavaa kohtaamista ammattilaisilta. Ammattilaisen saatavilla olo sekä tuki ja kannustus koettiin tärkeäksi.

Opinnäytetyössä selvitetään sensitiivisen vuorovaikutuksen merkitystä asiakkaan näkökulmasta. Miten asiakas kokee sosiaalisen esteettömyyden ja mitkä asiat ovat hänelle merkityksellisiä, jotta voi kokea kuuluvansa avoimen päiväkodin yhteisöön.

3.3 Vanhemmuuden roolikartta vanhemmuuden tuen työvälineenä

Vanhemmuuden roolikartta on vanhemmuuden arvioinnissa ja perhekuntoutuksessa käytettävä työväline. Vanhemmuuden roolikartta kehitettiin, jotta arkiarjattelussa voitaisiin hahmottaa vanhemmuus mahdollisimman luontevasti. Vanhemmuuden roolikartan käyttö ei vaadi laajaa teoreettista taustatietämystä. Roolikartta helpottaa vanhempaa tunnistamaan vanhemmuuden ongelma-alueet. (Ylitalo 2011, 9.)

Vanhemmuuden roolikartta perustuu Helmisen ja Iso-Heiniemen mukaan (1999, 10) Jacob Levy Morenon (1889–1974) rooliteoriaan. Morenon työssä roolin käsite oli keskiössä, ja rooliteoria auttoi häntä hahmottamaan ihmisten välisiä vuorovaikutussuhteita. Morenon rooliteorian mukaan roolit liittyvät ihmisen sosiaaliseen asemaan ja toisten ihmisten kanssa käytyyn vuorovaikutukseen. Roolit yhdistyvät toisten ihmisten odotuksiin. Esimerkiksi vanhemman odotukset lapsen käyttäytymisestä heijastuvat vanhemman omaan käytökseen. (Ylitalo 2011, 9.)

Vanhemman roolit muodostuvat viidestä pääroolista. Huoltaja, rakkauden antaja, rajojen asettaja, ihmissuhde-osaaja sekä elämän opettaja ovat viisi pääroolia. Pääroolien lisäksi voi olla 6-9 alaroolia. Vanhemmuuden roolikartan avulla vanhemman on helpompaa jäsentää omaa vanhemmuuttaan. Van-

hemmuuden tukemisen lähtökohdat ovat lapsen tarpeissa. Esimerkiksi rajojen asettajana vanhempi huolehtii lapsen päivärytmin opettamisesta. (THL 2016; Varsinais-Suomen lastensuojelukuntayhtymä 2013.)

Vanhemmuuden roolikartan päärooleja voi kuvata motivaatirooleina. Ne ovat vanhemman toiminnassa perusmotiiveja ajatellen lapsen tarpeita. Motivaatiroolit jakautuvat alaroleihin, jotka ovat tavoiteroleja (kuvio 2). Motivaatirooleista esimerkiksi rajojen asettaja on yksi päärooleista. Rajojen asettajan tavoiterooliin voi sisältyä vanhemman tavoitteet pitää lapsi turvassa vaaroilta. (Ylitalo 2011, 10–11.)

KUVIO 2. Huoltajan roolin tavoiteroolit (Ylitalo 2011, 11).

Roolit kehittyvät kaiken aikaa. Ihmisen käytössä olevien roolien lukumäärä vaihtelee, roolit voivat kehittyä ja niitä voi omaksua jatkuvasti lisää. Lukuisat roolit antavat vanhemmuuteen joustavuutta. Vanhempana olo voi olla vaikeaa lapsen syntyessä tai uusioperheen tuodessa elämään lapsia. Keskeisimmät roolit kypsyvät vuorovaikutuksessa lapseen. Parhaimmillaan roolit ovat joustavassa käytössä lapsen tarpeiden mukaisesti. Ääritilanteissa jokin rooli voi jäädä kehittymättä tai jäädä liian voimakkaana käyttöön. Roolien kehitysasteiden (kuvio 3) vaihtelu vaikuttaa vanhemman toimintaan. Ylikehittyneessä roolissa vanhempi toimii ylihuolehtivasti. Esimerkiksi hän laskee lapsen ruoasta saamat vitamiinit, tarkkailee alinomaan lapsen terveydentilaa ja jättää omat tarpeensa jatkuvasti huomiotta. (Helminen ja Isoheiniemi 1999, 9–12; Ylitalo 2011, 13.)

KUVIO 3. Roolien kehitysasteet (Helminen ja Isoheiniemi 1999, 14.)

Vanhemmuuden roolikartta toimii hyvin selkeytensä vuoksi toiminnan suunnittelun- ja keskustelun työvälineenä. Toiminnan suunnittelussa vanhemmuuden roolikartan avulla voidaan miettiä asiakkaiden tarpeiden mukaan aiheita, joita voidaan käsitellä esimerkiksi keskustelutuokioissa ja vanhem-

painilloissa. Vanhemmuuden roolikarttaa käytetään monipuolisesti erilaisissa palveluissa, kuten neuvoloissa ja päiväkodeissa. (Helminen ja Isoheiniemi 1999, 11; THL 2016; Varsinais-Suomen kuntayhtymä 2013.)

Kuten edellä on kerrottu, vanhemmuuden roolikarttaa voidaan käyttää luovasti työvälineenä. Opinnäytetyössä vanhemmuuden roolikarttaa on käytetty asiakaskyselyn kysymysvalintojen tukena. Opinnäytetyössä selvitetään vanhemmuuden roolikartan käytön sopivuutta avoimelle päiväkodille työmenetelmäksi vanhemmuuden tukemiseen.

4 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

Suunnittelimme opinnäytetyön aiheen avoimen päiväkodin kontekstiin. Aihetta kehitimme toimeksiantajan ehdoilla (liite 1). Aihekuvausta tehdessämme saimme Päiväkoti Kimpan johtajalta Mervi Kananen-Kärkkäiseltä apua, jotta saimme opinnäytetyöaiheen kohtaamaan ajankohtaisia tarpeita juuri Kiuruveden avoimen päiväkodin toiminnassa.

Johanna Judinin opinnäytetyössä (2015) tutkittiin avoimia varhaiskasvatuspalveluita Siilinjärvellä. Tutkimustulokset vaikuttivat osaltaan oman työmme asiakaskyselyyn. Judinin opinnäytetyössä on tutkittu koko Siilinjärven avointa varhaiskasvatusta. Oma työmme käsittelee samankaltaisin teemoin avointa varhaiskasvatusta, mutta keskitymme työssämme yhteen palveluntarjoajaan ja tutkimme aiheita toiminnan suunnittelun näkökulmasta.

Annoimme asiakkaille mahdollisuuden kertoa asiakaskyselyssä (liite 3) mielipiteitään avoimen päiväkodin toiminnasta. Kyselylomakkeen tarkoituksena oli aktivoida asiakasta antamaan oma äänensä kuuluville, jotta toimintaa voitaisiin kehittää asiakaslähtöisesti. Kyselyssä oli mahdollista tuoda esille omia kokemuksia avoimen päiväkodin toiminnasta ja kertoa mahdollisista kehittämiskohteista. Halusimme myös selvittää, onko asiakkailla tarvetta osallistua itse toiminnan suunnitteluun.

Opinnäytetyössämme käytimme laadullista eli kvalitatiivista tutkimustapaa. Laadullinen tutkimus on syklinen prosessi, jossa aineistoa analysoidaan tutkimuksen eri vaiheissa. Tutkimuksen tuloksia ei voida yleistää, vaan ne pätevät ainoastaan tutkimuskohteeseen. (Kananen 2014, 18.) Laadullisessa tutkimuksessa kiinnostavat ihmisten kokemukset ja näkemykset eli asioiden merkitykset. Keräsimme tietoa avoimen päiväkodin asiakkailta kyselylomakkeella. Kyselylomake sisälsi avoimia kysymyksiä, joten lukuihin ja määriin perustuva määrällinen tutkimus, eli kvantitatiivinen tutkimustapa ei sovellu tämän opinnäytetyön tekoon. (Kananen 2014, 19.)

Laadullisen tutkimustavan käyttöön vaikutti myös kyselyyn osallistuvien vastaajien määrä. Eri asiakkaita käy avoimella päiväkodilla kausittain vaihdellen. Asiakasmäärät vaihtelevat päivittäin muutamista henkilöistä noin 30 henkilöön. Osa asiakkaista käy säännöllisesti ja osa silloin tällöin. Koska avoimen päiväkodin toimintaan ei ilmoitauduta etukäteen, ei ollut etukäteen tiedossa tarkkaa vastaajien määrää. Arvioimme etukäteen saavamme vastauksia kyselyyn 10–30 välillä. Vastauksia saimme lopulta 16, joten laadullisen tutkimustavan käyttö oli perusteltua.

Annoimme asiakkaille mahdollisuuden vaikuttaa ja tuoda esille omia näkemyksiään avoimen päiväkodin toiminnasta ja toiminnan suunnittelusta. Tarkoituksenamme oli kerätä kokemuksellista tietoa, ja saada asiakkaat arvioimaan, mitkä asiat ovat heille tärkeitä ja tarpeellisia ja millä tavalla asiakkaat haluavat vaikuttaa avoimen päiväkodin toimintaan. Opinnäytetyön tuomaa tietoa voi toimeksiantaja käyttää avoimen päiväkodin kehittämistyössä. Opinnäytetyötä ohjasivat nämä tutkimuskysymykset:

- Millainen merkitys avoimen päiväkodin toiminnalla on asiakkaille?
- Kuinka asiakkaiden osallisuutta vahvistetaan avoimen päiväkodin toiminnan suunnittelussa ja toteuttamisessa?

Tutkimuksen kohderyhmänä olivat Kiuruveden avoimen päiväkodin asiakkaat, eli avointa päiväkotia käyttävien lasten huoltajat. Jätimme kohderyhmän ulkopuolelle lapsiasiakkaat, sekä perhepäivähoitajat. Lapsiasiakkaiden pois jättämistä kohderyhmästä perustelemme sillä, että lapset ovat pääosin vauvaikäisiä tai taaperoita, jolloin kyselytutkimuksen teettäminen on mahdotonta. Lapset avoimen päiväkodin käyttäjänä huomioidaan kuitenkin asiakaskyselyssä ja lapsen ääni pyrittiin saamaan kuuluville vanhemman kautta. Perhepäivähoitajat rajattiin tämän tutkimuksen ulkopuolelle, koska vanhempien ja perhepäivähoitajien tarpeet ovat mielestämme erilaisia.

4.1 Avoimen päiväkodin henkilöstön ryhmähaastattelu esitiedon hankkimiseksi aiheesta

Esitietoa hankkiessamme teimme alkukartoituksen haastattelemalla avoimen päiväkodin henkilöstöä. Ennen alkukartoitusta olimme yhteydessä toimeksiantajaan ja pyysimme lupaa tulla haastattelemaan työntekijöitä. Kerroimme, että haastattelu nauhoitetaan ja nauhoitettu sisältö litteroidaan. Esille tuotiin myös, että kenenkään nimiä ei mainita työssämme ja nauhoitettu sisältö tuhoetaan litteroinnin jälkeen. Kerroimme, että tarvitsemme tietoa opinnäytetyön työsuunnittelua ja asiakaskyselyn laadintaan varten.

Toteutimme haastattelun ryhmähaastatteluna, joka oli muodoltaan lähimpänä teemahaastattelua. Teemahaastattelulla lisätään ymmärrystä tutkittavasta kohteesta. Tutkijalla täytyy olla jonkinlainen näkemys kohteesta, jotta teemojen laatiminen onnistuu. Teemahaastattelussa ei edetä tarkasti etukäteen muotoiltujen kysymysten mukaan. Tyypillistä on, että keskustelu etenee haastateltavien ehtoilla. Teemahaastattelussa on mahdollista joustaa ja antaa tilaa haastateltavien vapaalle keskustelulle. Ennalta sovitut teemat käydään läpi vapaasti keskustellen. Haastateltavien välillä voi olla eroja, miten laajasti he kertovat teemoista. Lisäksi voidaan käyttää apukysymyksiä, joilla edesautetaan keskustelun kulkua. (Kananen 2014, 75–77.) Pystyimme hyödyntämään teemojen suunnittelussa Ann-Marin 2015 suorittettua työharjoittelukokemusta avoimella päiväkodilla.

Ryhmähaastattelu soveltuu tiedonkeruuseen koska tietoa saadaan usealta henkilöltä saman haastattelun yhteydessä. Asioiden muistaminen on helpompaa, kun ryhmän jäsenet auttavat toisiaan. Jos tiedossa on, että haastateltavilla on hyvä ryhmähenki, ryhmä toimii toisilleen sosiaalisena tukena. Haastattelu on tällöin rennompaa, kuin yksilöhaastattelussa. (Saaranen-Kauppinen ja Puusniekka 2006.)

Kysymysten muotoiluun vaikutti useampi asia. Ajankäyttö oli yksi ratkaiseva tekijä. Arvioimme, että meillä olisi noin puolituntia varsinaiseen haastatteluun. Haastatteluun kutsuttiin kaikki työntekijät, jotka toimivat avoimen päiväkodin toiminnassa.

Kysymykset olivat paperilla mukana haastattelussa (liite 2), mutta kysymyksiä ei ollut tarkoitus lukea sanasta sanaan, vaan muistuttaa teemoista mistä halusimme keskustelua. Aluksi kysymyksissä haluttiin tietää joitakin taustatietoja. Pääteemat olivat osallisuus ja työn kehittäminen. Lisäksi varaudimme siihen, että haastattelussa voi nousta jokin uusi teema esille.

Alkukartoitukseen osallistui yhteensä neljä henkilöä. Yhteensä avoimen päiväkodin puolella työskenteli haastattelun aikaan kuusi henkilöä. Henkilöstön määrä vaihtelee tilanteen mukaan, koska työ koostuu useista vastualueista (avoin päiväkotitoiminta, puuhakerho, eskarikerho, aamu- ja iltapäivätoiminta koululaisille).

Teemoista keskustellessamme esille nousi asiakkaiden aktiivisuus. Nykypäivän haasteeksi koettiin perheiden päivärytmi, joka olennaisesti vaikutti joidenkin asiakkaiden osallistumiseen avoimen päiväkodin toimintaan. Esimerkiksi asiakkaat olivat toivoneet iltapäivisin avoimen päiväkodin toimintaa, koska aikaisin aamulla liikkeelle lähtö koettiin haastavaksi. Ulkoilutapahtumiin osallistuminen koettiin myös haasteelliseksi, esimerkiksi mäenlasku ja makkaranpaisto eivät ole houkuttaneet kävijöitä.

Perheiden päivärytmissä tapahtuneet muutokset ovat haastateltavien mukaan ajankohtainen ilmiö Kiuruvedellä. Asiakkaiden kohdalla on havaittu, että osa asiakkaista ei voi osallistua toimintaan sen vuoksi, että toiminta painottuu aamupäivään. Työntekijät ovat vuosien aikana havainneet muutoksen, että perinteinen vuorokausirytmistö on muuttunut ilta- ja yö-painotteiseksi osalla vauva- ja pikkulapsiperheitä. Avoimen päiväkodin toimintaa ei ole mahdollista jatkaa iltapäivän puolelle, mutta säännöllisin väliajoin asiakkaille tarjotaan mahdollisuutta tulla illalla auki olevaan avoimeen päiväkotiin. Haastateltavien mukaan myös erilaiset tuen tarpeet ovat lisääntyneet.

Avoim päiväkotitoiminta toimii monialaisessa yhteistyössä perhetyön, neuvolan, seurakunnan ja Mannerheimin lastensuojeluliiton Kiuruveden yhdistyksen kanssa. Työntekijöiden mukaan toimintaa kehitetään koko ajan yhteistyön näkökulma huomioonottaen. Monialainen yhteistyö on koettu hyväksi ja sitä jatketaan ja kehitetään koko ajan lisää. Työn kehittämisessä ovat apuvälineinä asiakasmäärien tarkkailu. Asiakkailta toivotaan ja pyydetään palautetta erilaisin menetelmin, mutta on todettu että parhaiten asiakkaalta saa kommentteja toiminnasta keskustelujen avulla.

Asiakkaiden osallisuutta pyritään huomioimaan ja tukemaan päivittäisessä suunnittelussa ja työssä. Lapsilla on mahdollisuus leikkiin ja itsensä toteuttamiseen monin tavoin. Avoimen päiväkodin toiminnassa on pystytty luomaan turvallinen ilmapiiri, jossa asiakkaat pystyvät vapaasti ilmaisemaan mielipiteitään eri tavoin ja liittymään ryhmään ilman ulkopuolisuuden tunnetta. Työntekijät ovat havainneet, että uudet tulokkaat otetaan hyvin vastaan.

Palautetta asiakkailta on saatu enimmäkseen keskustellen. Esimerkiksi sosiaalinen media ja palautelaatikko eivät ole tuottaneet asiakkaiden toiminnan kehittämiseen liittyviä toiveita ja ajatuksia. Työntekijät olisivat valmiita suomaan asiakkaille vaikutusmahdollisuuksia erilaisin keinoin, jotta mahdollisimman moni saa mahdollisuuden vaikuttaa ja arvioida avoimen päiväkodin toimintaa.

Työntekijöiltä kysyttiin mielipidettä siihen, mitä asioita meidän tulisi ottaa huomioon kyselytutkimuksemme. Toimeksiantaja tarvitsee asiakaslähtöistä tietoa avoimen päiväkodin toiminnasta ja asiakastytyväisyydestä. Työntekijöiden aikaisempien havaintojen mukaan on hyvä tehdä kyselylomakkeesta yksinkertainen ja ymmärrettävä. On vältettävä liian vaikeita sanoja ja käsitteitä. Kyselylo-

makkeen täytölle on tarjottava useampi tilaisuus ja meiltä toivottiin joustavuutta asian suhteen. Aikaisemmat kokemukset kyselylomakkeista ovat näyttäneet, että asiakkaat täyttävät lomakkeen mieluiten paikan päällä. Kysymyslomakkeeseen toivottiin myös kysymystä, jolla kartoitetaan vanhempien kiinnostusta sitoutua toiminnan kehittämistyöryhmään. Vuosia sitten toiminut vanhempainneuvosto aktivoi asiakkaita osallistumaan toiminnan kehittämiseen ja tämän kaltaista toimintaa voitaisiin kokeilla uudelleen, mikäli avoimen päiväkodin asiakkaat tuovat kyselyssä ilmi innokkuutta kyseiseen toimintaan.

4.2 Aineiston kerääminen kyselylomakkeen avulla

Aineiston keräämiseksi laadittiin puolistrukturoitu kyselylomake avoimen päiväkodin asiakkaille. Kysymyksissä huomioitiin avoimen päiväkodin henkilöstön kokemukset sekä käsitykset avoimen päiväkodin toiminnasta ja toiminnan suunnittelusta. Hyödynsimme asiakaskyselyssä aiemmin tehtyjen opinnäytetöiden tuomaa tietoa.

Päädyimme puolistrukturoituun lomakkeeseen, koska aihe oli rajattu. Kyselylomakkeessa oli strukturoitujen kysymysten lisäksi avoimia kysymyksiä. Käsittelimme avoimet kysymykset luokittelemalla ne jälkikäteen. Avoimet kysymykset ovat tärkeitä, kun tarkoituksena on saada asiakas kertomaan laajemmin kokemuksistaan ja ajatuksistaan.

Kyselylomaketta testattiin etukäteen. Kyselylomakkeen täyttämiseen käytettävää aikaa arvioidessamme otimme huomioon, että vastaajilla on lapsia mukana, jolloin keskittyminen pitkään kyselyyn on haastavaa. Kyselylomake tehtiin Webropol ohjelmalla, mutta tulostettiin paperiseen muotoon. Halusimme, että asiakkailla on mahdollisuus vastata kyselyyn paikan päällä, jotta voimme tarvittaessa tarjota apuamme vaikkapa lastenhoitoon.

Sovimme päiväkodinjohtajan kanssa kyselyn tekemisen kolmelle päivälle, joista yksi oli ilta aikaan. Kyselyyn vastasi yhteensä 16 asiakasta. Vastaajien määrä oli hyvä verraten siihen, että ainoastaan yhdeltä asiakkaalta emme saaneet vastausta. Asiakkaat vastasivat kyselyyn paikan päällä avoimella päiväkodilla. Yhden asiakkaan kohdalla järjestimme mahdollisuuden vastata kyselyyn kotona, koska hän halusi täyttää kyselyn rauhassa.

Annoimme asiakkaille mahdollisuuden kysyä apua kyselyn täyttämässä. Kysymyksiä asiakaskyselyn sisällöstä tuli jonkin verran. Kyselyyn osallistuneista osa oli huolissaan tulevansa tunnistetuksi taustakysymyksiin vastaamalla. Päätimme ottaa tämän asian huomioon aineiston analyysin aikana. Joistakin kysymyksistä vastaajat halusivat varmistuksen, että ovat ymmärtäneet kysymyksen oikein. Kysymyksistä nousevista ajatuksista annettiin tilaisuus puhua ääneen, jonka tarkoitus oli helpottaa lomakkeen kirjoitusprosessia. Asiakkaiden täyttämät kyselylomakkeet hävitettiin aineiston analyysin jälkeen.

Pyrimme tilanteen rauhallisuudella vaikuttamaan aineiston luotettavuuteen. Ennakoimme, että lapsi saattaa tarvita huomiota kyselyn täyttämisen aikana. Havainnoimme tilannetta ja tilanteen niin vaa-

tiessa menimme esimerkiksi leikkimään lapsen kanssa lattialle, jotta vanhempi pystyi täyttämään lomaketta häiriöttä.

Kyselylomakkeiden avulla annettiin mahdollisuus asiakkaille vaikuttaa ja tuoda esille omia näkemyksiään avoimen päiväkodin toiminnasta ja toiminnan suunnittelusta. Tarkoitus oli saada asiakas kertomaan mitkä asiat ovat hänelle tärkeitä ja tarpeellisia ja millä tavalla asiakas haluaa vaikuttaa avoimen päiväkodin toimintaan. Strukturoitujen kysymysten tarkoitus oli sekä tuottaa tietoa, mutta myös herättää ajatuksia tuomalla esille toimintoja, mitä avoimella päiväkodilla on aikaisemmin tehty.

4.3 Aineiston analysointi

Käytimme aineistolähtöistä analysointitapaa. Aineistolähtöisessä sisällönanalyysissä haetaan tutkimuskysymyksen vastauksia yhdistämällä käsitteitä. Yleiskäsitteet kuvaavat tutkimuskohdetta. Johdopäätöksissä tutkija pyrkii ymmärtämään, mitä asiat merkitsevät tutkittaville. Tutkittavien näkökulma on huomioitava analyysin eri vaiheissa. (Tuomi ja Sarajärvi 2011, 113.)

Aineisto pelkistettiin ottaen tekstistä pois epäolennaiset asiat eli informaatio tiivistettiin. Aineiston pelkistämistä kutsutaan redusoinniksi. Redusointi voi tapahtua alleviivaamalla tekstistä asiat, jotka kuvaavat tutkimuskysymyksiä. Pelkistetyt ilmaisut listataan (Tuomi ja Sarajärvi 2011, 109.)

Pelkistetyt ilmaukset ryhmiteltiin alaluokiksi. Erotimme tutkimuksen kannalta olennaisen tiedon. Ryhmittely on kluserointia. Kluseroinnin tarkoitus on etsiä samankaltaisuuksia ja/tai eroavaisuuksia kuvaavia käsitteitä. Kluserointia seuraa abstrahointi, jossa tutkimuksen kannalta olennainen tieto erotetaan. Abstrahointi on alkuperäisinformaation käsitteellistämistä. (Tuomi ja Sarajärvi 2011, 110–111). Esimerkki abstrahoinnista on esitelty liitteessä (liite 5). Teoreettiset käsitteemme ovat osallisuus, vanhemmuuden tuki, matalan kynnyksen toiminta ja pedagoginen osaaminen.

4.4 Luotettavuus ja eettisyys

Opinnäytetyössämme tutkittiin aineistoa, joka kerätään kyselynä avoimen päiväkodin asiakkailta. Voidaankin pohtia, onko kyselyn teettämisestä haittaa. Asiakkaat joutuvat keskittymään kyselyn tekemiseen, eivätkä voi olla sinä aikana täysin läsnä lapsen tarpeille. Päädyimme ratkaisuun olla itse mukana ohjaamassa asiakaskyselyn tekemistä ja olla tarpeen vaatiessa apuna vanhemmille.

Aineiston keräämiseksi kyselylomakkeen aineistoa oli käsiteltävä menetelmin, joilla oli perusteet. On tärkeää noudattaa etukäteen sovittuja ehtoja ja sopimuksia. Kyselyyn vastanneille asiakkaille kerrottiin, ettei heitä voi tunnistaa opinnäytetyöstämme. Osaa vastauksista ei käsitelty opinnäytetyössämme, jotta asiakasta ei voida tunnistaa. Kyselylomakkeet hävitettiin aineiston käsittelyn jälkeen. Vilkan mukaan (2015, 196) tutkija itse on luotettavuuden ja rehellisyyden kriteeri. Teot, valinnat ja ratkaisut ovat tutkijan itsensä tekemiä, joten arviota on tehtävä jokaisen valinnan kohdalla.

Luotettavuuden vuoksi on tehtävä tarkasti selostus työn eri vaiheista. Selostusta on tehtävä myös aineiston keruun osalta. Olosuhteet, paikat ja ajankäyttö vaikuttavat tutkimuksen luotettavuuteen, jolloin ne on tuotava selkeästi ilmi. Päätelmissä on perusteltava taustat miten on päädytty tiettyyn tulokintaan. (Hirsjärvi, Remes ja Sajavaara 2007, 227–228.)

Aineiston keräämiseksi asiakaskyselyssä on avointen kysymysten lisäksi monivalintakysymyksiä ja suljettuja kysymyksiä. Molempia kysymysmuotoja voidaan käyttää kyselyissä. Monivalinta- ja suljetuistakysymyksistä saadut tiedot tukevat avointen kysymysten tulkintaa. Monivalintakysymysten vastauksia voidaan vertailla ja asiakkaan on helppo vastata niihin. Avoimiin kysymyksiin voi asiakas ilmaista itseään omin sanoin. (Hirsjärvi, Remes ja Sajavaara 2007, 201.)

Hyödynnämme aikaisemmin tehtyjä opinnäytteitä työssämme. Onkin tärkeää, että tämä tuodaan työssämme esille. Hyvään tieteelliseen käytäntöön kuuluu, että kunnioitetaan muiden saavutuksia ja työtä sekä annetaan niille arvoa (Tuomi ja Sarajärvi 2011, 132).

Vaikka teimme monipuolista pohjatyötä asiakaskyselyn suunnitteluvaiheessa, löytyi asiakaskyselyssä myös kehittämiskohtia. Asiakaskyselyä olisi pitänyt testauttaa suuremmalla joukolla, jotta epäkohdat olisivat tulleet esille. Jotkut sanamuodoista aiheuttivat hämmennystä vastaajissa. Myös taustakysymysten suunnitteluvaiheessa olisi ollut syytä käyttää asiakkaiden näkemyksiä.

Riittävä aika tutkimuksen tekemiseen on yksi perusvaatimuksia ja luotettavuutta parantava tekijä (Tuomi ja Sarajärvi 2011, 142) Opinnäytetyömme prosessi alkoi 2016 alkuvuodesta ja päättyi 2017 loppukeväästä. Pitkä aika takaa sen, että tietoa pystyy keräämään monipuolisesti etenkin pohjatyötä varten. Ajankäytön haasteet täytyi ottaa etukäteen huomioon, etenkin opinnäytetyöntekijöiden tilanteessa, jossa opintojen ohella olivat kiireet oman perheen ja työn vuoksi.

5 TUTKIMUSTULOKSET

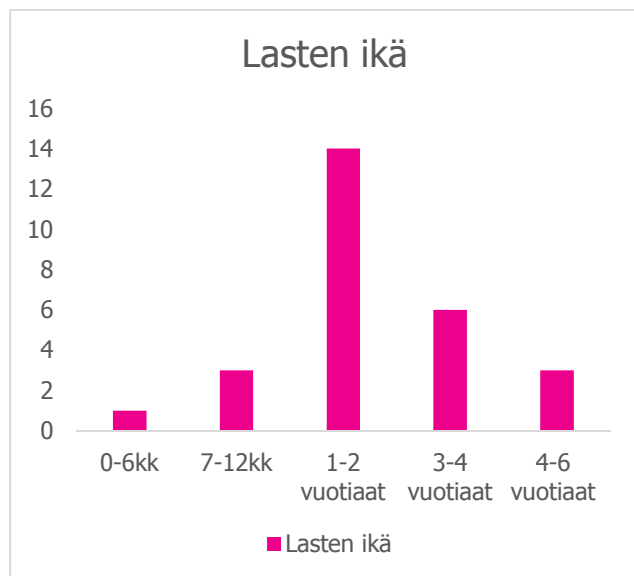
Tässä luvussa kerrotaan tutkimustulokset teemoittain. Kerromme avoimen päiväkodin asiakkaiden kokemuksista, toiveista ja ajatuksista koskien avoimen päiväkodin toimintaa ja sen suunnittelua. Tutkimustulosten teemat ovat taustatiedot, ohjattujen toimintojen kiinnostavuus, sosiaalinen- ja fyysinen esteettömyys, yhteistoiminnallisuus ja vertaistuki.

Esitämme osan tutkimustuloksista kuvioiden avulla. Asiakkaiden kyselylomakkeessa vastausvaihtoehtojen sisältö on avattu laajemmin, mitä raportin kuvioissa. Vastausten sisällöt kokonaisuudessaan löytyvät liitteestä (liite 3).

5.1 Vastaajien taustatiedot

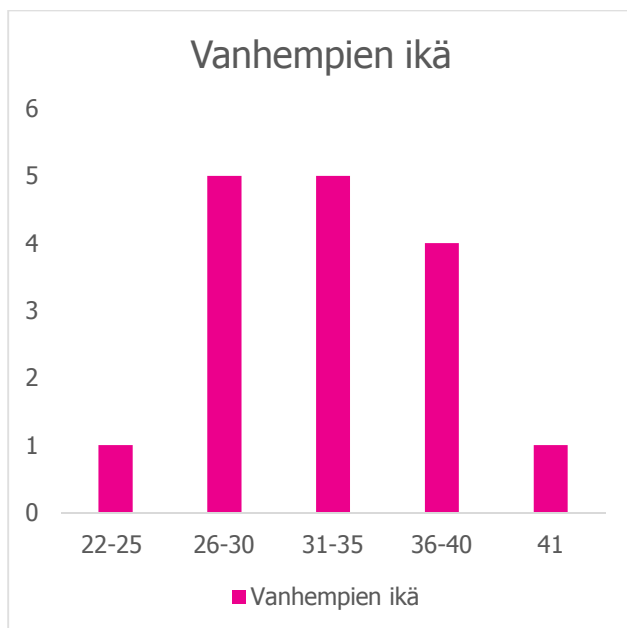
Taustakysymyksissä tiedustelimme vastaajien ikää, koulutustaustaa sekä lasten ikää. Asiakas-kyselyssä osa kysymyksistä esitettiin avoimina kysymyksinä sekä monivalintakysymyksillä. Kyselyä tehtiin kolmena eri kertana, jolloin olimme koko ajan läsnä. Osa kyselyyn vastanneista tarvitsi apua kyselyn täyttämiseen, jolloin avasimme kysymyksen tarkoitusta. Suuri osa asiakkaista halusi vetäytyä omaan rauhaan täyttämään kyselylomaketta, jolloin tarjouduimme auttamaan lapsen viihdyttämisenä.

Vastaajat kävivät avoimella päiväkodilla 0–6-vuotiaiden lasten kanssa. Alla olevissa kuvioissa (5 ja 6) on selvitetty ikäjakaumat tarkemmin. Vastaajien koulutaustat olivat erilaisia (kuvio 7).

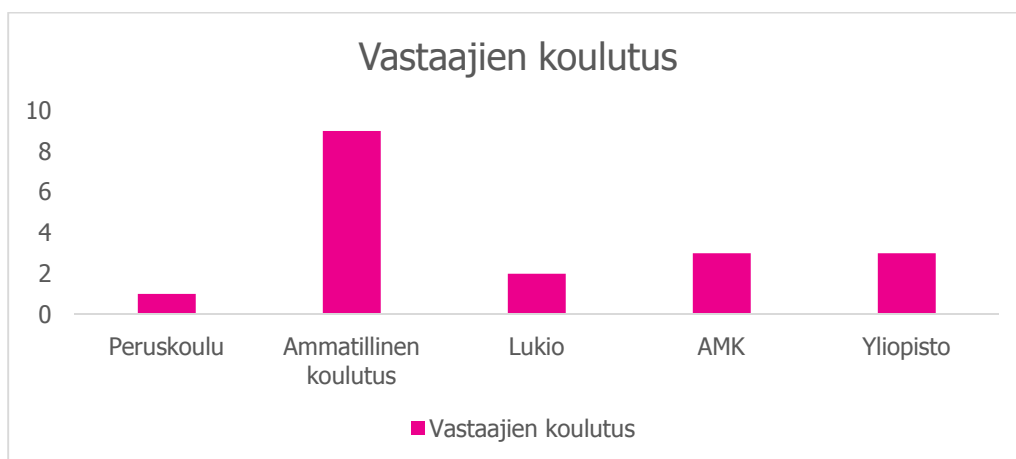

Kuvio 5 Lasten ikä

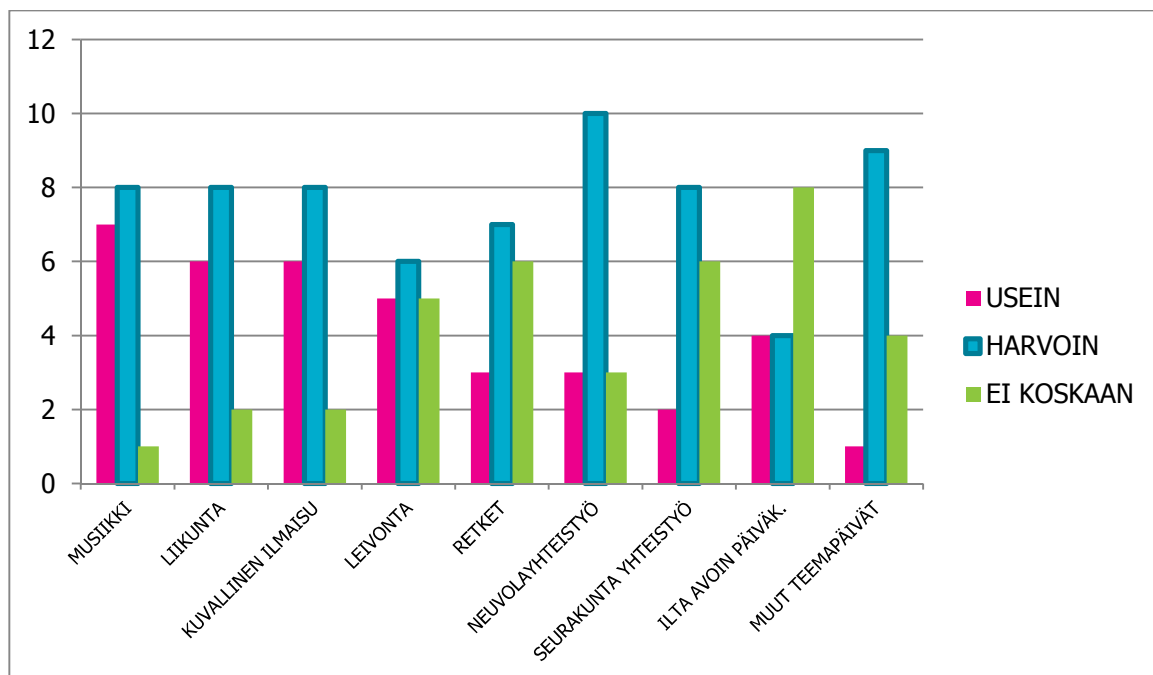
Kuvio 6. Vanhempien ikä (Aminoff ja Riistaniemi 2017).

Kuvio 7 Vastaajien koulutus (Aminoff ja Riistaniemi 2017).

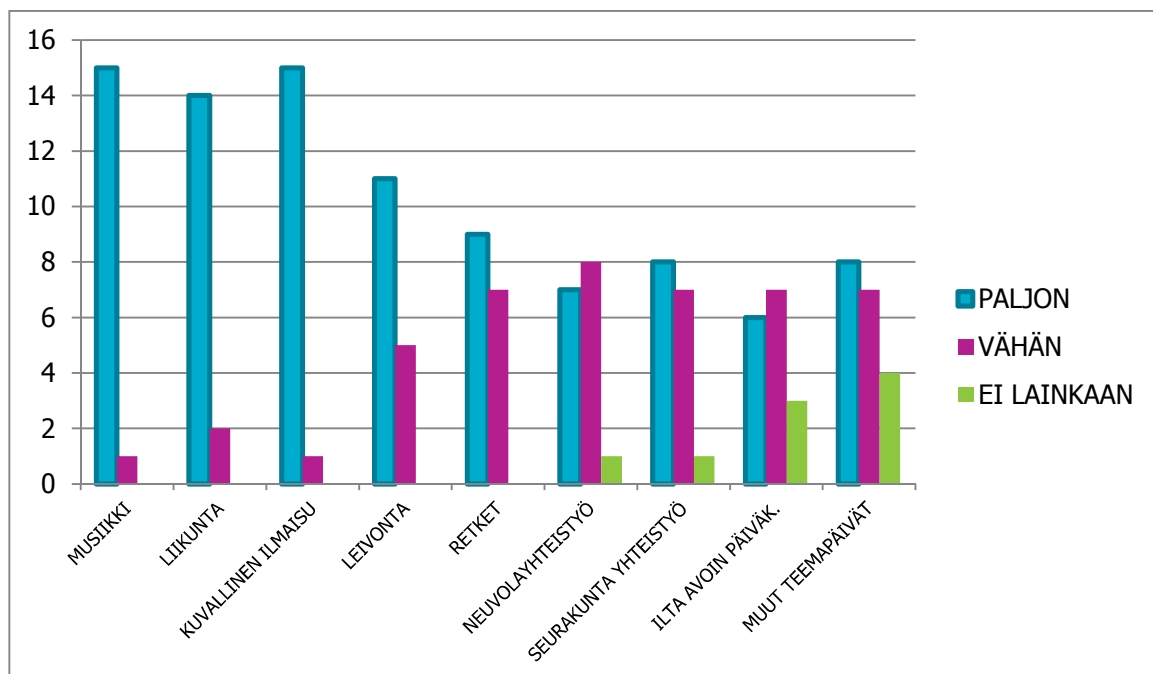
5.2 Ohjattujen toimintojen kiinnostavuus

Ohjatuista toiminnoista musiikki, liikunta ja kuvallinen ilmaisu nousevat selkeimmin käytetyimpinä toimintoina. Alla olevassa kuviossa (4) on selvitetty ohjattuun toimintaan osallistumista tarkemmin.

KUVIO 8. Mihin toimintoihin olette osallistuneet avoimella päiväkodilla? (Aminoff ja Riistaniemi 2017).

Käytetyimmät ohjatut toiminnot myös kiinnostavat eniten. "Ei koskaan vastauksia" annettiin eniten "muut teemapäivät" ja "ilta avoin päiväkotiki" vastauksille. Alla olevasta kuviosta (9) selviävät tarkemmat luvut.

KUVIO 9. Millaiset ohjatut toiminnot kiinnostavat perhettäsi? (Aminoff ja Riistaniemi 2017).

Lapsen oma kiinnostus vaikuttaa ohjattuun toimintaan osallistumiseen. Myös vastaajan omalla kiinnostuksella on merkitystä esimerkiksi vaihtelun tuojana arkeen ja ideoiden antajana kotikasvatukseen. Henkilöstön pedagoginen osaaminen näkyy siinä, että yleisesti ohjattuja tuokioita pidetään kiinnostavina, ja niihin osallistutaan mielellään.

5.3 Sosiaalinen- ja fyysinen esteettömyys vaikuttavat osallistumiseen

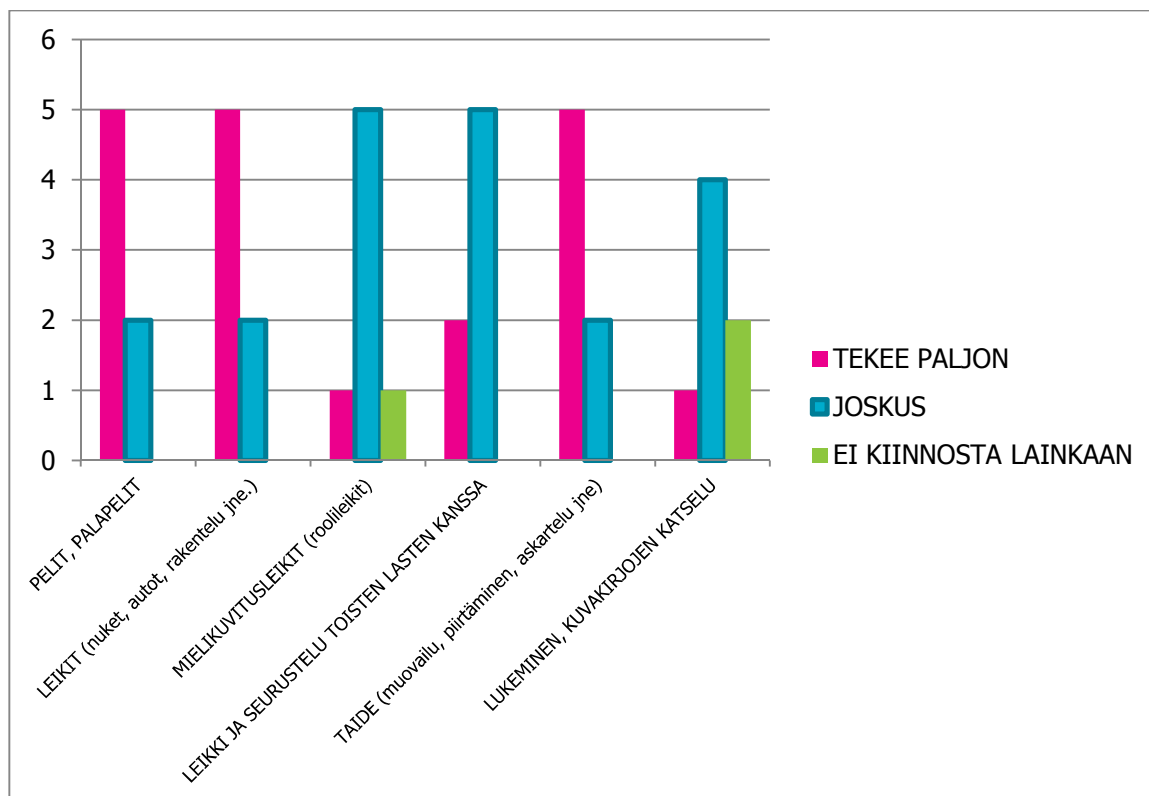
Vaikka kiinnostusta onkin monipuoliseen toimintaan, jaksaminen ja vireystila ovat avainasemassa osallistumisen kannalta. Lapsen tai vastaajan itsensä jaksaminen ja vireystila vaikuttavat siihen osallistutaanko ohjattuun toimintaan. Jaksamiseen vaikuttavat kotitilanne ja se miten aamu on sujunut. Toisaalta vastauksista selviää, että tiedossa oleva mieluinen ohjelma avoimella päiväkodilla motivoi liikkeelle kotoa.

Toimintaan osallistumisen kannalta avoimen päiväkodin tiloilla on merkitystä. Päiväkoti Kimpan tilat ovat toimivat ja monipuoliset. Osaan ohjatusta toiminnasta osallistutaan sen vuoksi, että kyseistä toimintaa ei voida tehdä kotona. Esimerkiksi liikuntaradat koetaan mielekkääksi avoimella päiväkodillä. Osallistumiseen vaikuttaa myös se, että ohjattu toiminta tapahtuu avoimen päiväkodin tiloissa. Ulkoiluun halutaan panostaa mieluummin kotona.

Sosiaalinen esteettömyys kannustaa osallistumaan. Vaikuttavana asioina pidetään mukavaa ilmapiiriä ja tilanteen rauhallisuutta. Uusien asiakkaiden pääseminen porukkaan ja toimintaan mukaan koetaan jossain määrin haastavaksi ja siihen toivotaan apua. Avoimen päiväkodin ohjattu toiminta tukee myös lapsen kehitystä. Osa vastaajista mainitsee motoristen taitojen harjoittamisen yhtenä ohjatun toiminnan tärkeänä osa-alueena.

Olemassa olevaan toimintaan ollaan pääosin tyytyväisiä. Toimintaa on riittävästi ja se on monipuolista. Laululeikkituokioiden pitämistä mukana ohjelmistossa, ja jopa näiden tuokioiden lisäämistä toivotaan. Laulutuokioita toivotaan myös eriytettynä vauvoille. On myös toiveita yleisesti retkistä. Ehdotuksia retkistä asiakkaat antavat lähialueelle, kuten kulttuuritalolle ja navettaan sekä kauemmas, kuten sisäleikkipuistoon. Toiminnan toivotaan jatkossakin painottavan vapaata toimintaa. Yleisesti avoimen päiväkodin toiminta saa kiitosta. Avoin päiväkotiki antaa myös mahdollisuuden vaihteluun kotona olemisen sijasta.

Suosituinta vapaata toimintaa yli kolmevuotiaiden lasten keskuudessa ovat taide, pelit, palapelit sekä esineleikit. Lukeminen ja kuvakirjojen katselu on selkeimmin vähiten mieluista toimintaa. Tarkemmat luvut näkyvät alla olevassa kuviossa (10).

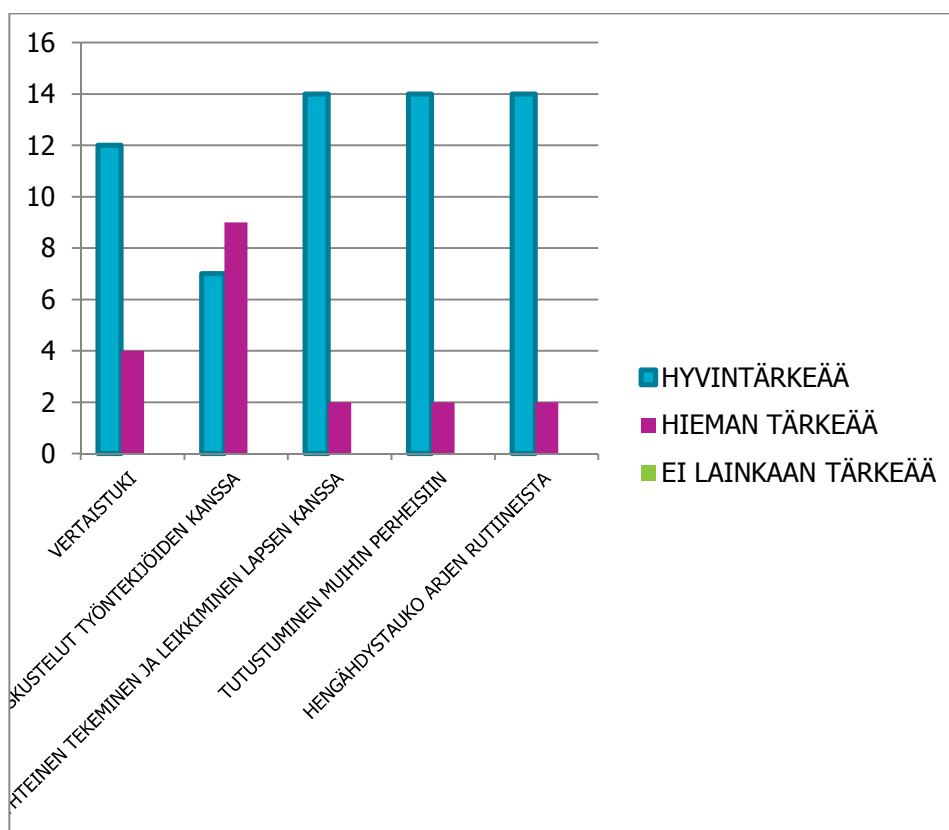
KUVIO 10. Millaiset ohjatut toiminnot kiinnostavat perhettäsi? (Aminoff ja Riistaniemi 2017).

Alle kolmivuotiaat mieluiten leikkivät erilaisia roolileikkejä. Tässä avoimessa kysymyksessä vastaajat kertovat vastauksissa nimenomaisesti ”roolileikeistä”. Vastaajat kertovat myös esimerkkejä kotileikeistä ja keittiöleikeistä. Kokkailu pikkukeittiössä on usean suosikki leikki.

Useat vastaajista kertovat, että heidän lapsensa on vielä niin pieni, ettei varsinaisesti toimi tai leiki. Osassa vastauksista kerrotaan vauvaikeiden toiminnasta ja mielenkiinnon kohteista. Vauvat mieluiten seuraavat toisten lasten touhuja ja leikkejä, tutkivat leluja ja ympärillä olevia esineitä pistämällä niitä suuhunsa. Liikkuminen huoneista toisiin on myös mielenkiintoista. Esineiden ja ihmisten katselu ja ihmettely mainitaan useassa vastauksessa.

Kiinnostavia leluja luetellaan useissa vastauksissa. Eniten tulevat esille nukket, nukkien tarvikkeet, autot, kotileikki esineet, pallot sekä palapelit. Avoimella päiväkodilla oleva hevosleikki mainitaan kiinnostavaksi, kuten myös muutkin eläinhahmot.

Vapaassa toiminnassa tärkeimmäksi nousee toisten vertaisten kohtaaminen ja vuorovaikutus heidän kanssaan. Keskustelut työntekijöiden kanssa koetaan hieman tärkeänä. On huomattavaa, että kaikki vaihtoehdot koetaan jollakin tasolla tärkeäksi. Tarkemmat luvut selviävät alla olevasta kuviosta (11).

KUVIO 11. Millainen vapaa toiminta on tärkeää sinulle? (Aminoff ja Riistaniemi 2017).

Vanhemmilla on kolme eri tapaa suhtautua leikkiin. Osa vanhemmista seuraa leikkiä taustalla tarkkaillen lasta. Toinen tapa on leikkiin kannustaminen ohjaamalla lasta esimerkiksi esittelemällä leluja tai leikkejä. Kolmannessa tavassa vanhempi osallistuu itse leikkiin lapsen kanssa. Näiden eri suhtautumistapojen taustalla on erilaisia syitä. Osa vastaajista kertoo, että haluaa kannustaa lasta itsenäisyyteen ja harjoittelemaan sosiaalisia taitoja. Vastaajat pitävät myös tärkeänä keskusteluhetkiä toisten vanhempien kanssa, jonka vuoksi lapsen toivotaan leikkivän omatoimisesti. Vastaajat kokevat myös, että he leikkivät riittävästi kotona lapsensa kanssa. Lapsensa kanssa yhdessä leikkivät vanhemmat ajattelevat toimintansa olevan osa kasvatusta. Vanhemman ja lapsen yhteistä leikkiä ovat erilaisten pelien pelaaminen, askarteleminen ja piirtäminen.

Kyselyyn vastaajille on tärkeää, että lapsella on mahdollisuus leikkiä oman ikäisten lasten kanssa. Tähän asiaan liittyy sosiaalisten taitojen oppiminen. Esimerkiksi vastaajat mainitsevat leikkitaitojen ja vuorovaikutustaitojen kehittymisen. Vanhemmat ohjaavat lapsiaan yhteisleikkeihin, jotta lapsi oppisi toimimaan ikäistensä seurassa. Etenkin vanhimmilla lapsilla on halua leikkiä avoimella päiväkodilla mieluiten kavereiden kanssa, kuin oman vanhemman.

5.4 Yhteistoiminnallisuus avoimen päiväkodin toiminnan suunnittelussa

Avoin keskustelu työntekijöiden ja asiakkaiden välillä on tärkein väline yhteistoiminnallisuuden toteutumisen kannalta. Myös valmiita kyselylomakkeita, jotka sisältävät avoimia kysymyksiä voidaan käyttää osana arvioinnissa ja toiminnan suunnittelussa. Lisäksi asiakkaat toivovat verkkokyselyitä ja sosiaalisen median kautta tehtäviä kyselyitä. Vaikka kiinnostusta avoimen päiväkodin toiminnan suunnittelusta on, on tärkeää, että

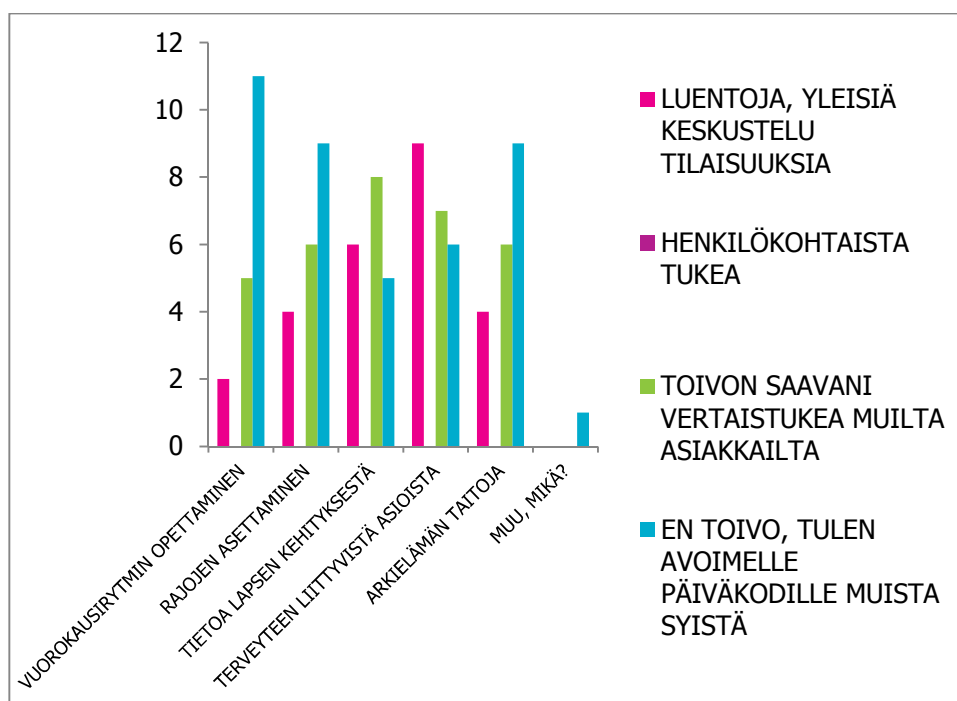
nitteluun on, osallistuminen ja sitoutuminen ovat epävarmaa (kuvio 12). Osa asiakkaista ilmaisi avoimessa kysymyksessä kiinnostuksen esimerkiksi yhteiseen palaveriin.

KUVIO 12. Kiinnostaako sinua osallistua ja sitoutua avoimen päiväkodin toiminnan suunnitteluun? (Aminoff ja Riistaniemi 2017).

5.5 Vanhemmuuden tuelle on tarvetta

Luentoja ja yleisiä keskustelutilaisuuksia toivotaan terveyteen liittyvistä asioista sekä halutaan tietoa lapsen kehityksestä. Vertaistuen tarve korostuu tuen tarpeissa. Toivon saavani vertaistukea muilta asiakkailta on suosituin toive tuen muodoista. Suurin osa vastaajista toivoo jonkinlaista tukea lapsiperheen haasteisiin. Henkilökohtaisesti annettavaan tukeen ei koettu olevan tarvetta. Tarkemmin luvut selviävät kuvioista (13).

KUVIO 13. Toivotteko tukea avoimen päiväkodin työntekijöiltä ja yhteistyökumppaneilta seuraavissa asioissa? (Aminoff ja Riistaniemi 2017).

Vertaistuki on hyvin merkittävä asia vastaajille. Vertaistuki koetaan tärkeäksi ja merkitykselliseksi. Vastaajat kertovat vertaistuen olevan korvaamatonta ja suurimpia syitä avoimelle päiväkodille tulemiseen. *Vertaistuki on suurimpia syitä ja tärkeä tekijä sille, että perheemme käy avoimella päiväkodilla.*

Vastaajat kokevat myös kaverei tai ystäväsuhteiden löytymisen tärkeäksi. Yksinäisyys on yksi syy, miksi avoimelle päiväkodille tullaan. Osa vastaajista kokee, ettei heillä ole riittävästi paikkakunnalla tuttavuuksia ja kavereita. Vastaajat kertovat ystävien ja kavereiden löytämisen tarpeesta ja tarpeesta olla aikuisten seurassa puolison ollessa työssä. Useat vastaajat kertovat, että haluavat tutustua uusiin ihmisiin, jotta saisivat ystäviä. *Olen tänne muualta muuttanut, ei ole niin paljon tuttuja/kavereita.* Useimpien kohdalla ystävä tai kaverei löytyy avoimelta päiväkodilta, mutta on asiakkaita jotka kokevat jäävänsä avoimessa päiväkodissa yhteisön ulkopuolelle. *Uusien on vaikea päästä mukaan porukkaan, kun vanhat tuntee toisensa niin hyvin.*

Samassa elämäntilanteessa olevien henkilöiden kanssa halutaan jakaa kokemuksia. Vastaajat haluavat kuunnella toista asiakasta hänen elämäänsä ja arkeen liittyvissä asioissa. Useat vastaajat kokevat helpottavana tiedon, että muillakin eletään samanlaista arkea kokien haasteita, iloa ja onnistumisia. *Mukava vaihtaa kuulumisia ja saada jakaa oman arjen huolia/onnistumisia. Olla kuuntelemassa toisten kokemuksia.*

Vastauksissa ilmeni, että vertaistuella vastaajat tarkoittavat monia asioita. Yhtäällä vastaajat kokevat tärkeäksi saada neuvoja ja tukea muilta arjen haasteisiin. *On todella merkitystä. Omassa lähipiirissä ei ole samassa tilanteessa olevia ja vinkkejä tarvitaan.* Toisaalta vastauksissa mainitaan, ettei varsinaisesti tarvitse aina tukea, vaan kokevat yleisesti arjesta keskustelun ja asioiden jakamisen tärkeäksi. *Aina silloin tällöin mukava vaihtaa ajatuksia toisten äitien kanssa, mutta ei ole minulle pääpaino avoimella käymisessä.*

6 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

Pääosin avoimen päiväkodin asiakkaat ovat tyytyväisiä olemassa olevaan toimintaan. Suuria muutoksia ei ole tarvetta tehdä. Aina voi kuitenkin tehdä asiakaslähtöistä kehittämistyötä ja siihen saimme vastauksia asiakaskyselyn kautta. Näkökulmamme oli erityisesti osallisuuden vahvistamisessa ja pyrimme löytämään asiakaslähtöisiä huomioita toiminnan suunnitteluun ja kehittämiseen. Opinnäytetyöprosessin alkuvaiheissa saimme viestiä toimeksiantajalta, että asiakkaiden ääntä halutaan kuulla ja mielipiteitä arvostetaan. Asiakkaiden arvostus avoimen päiväkodin toiminnasta näkyi myös asiakkaiden antamissa vastauksissa asiakaskyselyssä. Avoimen päiväkodin toiminta koetaan tärkeäksi. Toimintaa ei siis ole syytä ainakaan vähentää tai supistaa millään tavalla.

Pyrimme asiakaskyselyssä saamaan asiakkaalta itseltään vastauksen, tarvitaanko tukea vanhemmuuden haasteisiin. Saamamme vastaukset olivat yhtäläisiä aiemman tiedon kanssa. Tuen tarvetta on ja asiakkaat toivovat tukea pääosin asiantuntija luentojen ja vierailuiden sekä vertaistuen avulla. Tuen antamista vanhemmuuden taitoihin suositellaan aiemmissa tutkimuksissa (Judin 2015) ja (Koskela ja Pusa 2014). Tuen tarpeiden lisääntyminen tuli esille myös esikartoitusvaiheessa (Henkilöstön haastattelu 2016).

Vertaistuen merkitys nousi yhtenä tärkeimmistä tuenmuodoista asiakaskyselyssä. Aikaisemmista tutkimuksista on jo selvinnyt, että avoimen päiväkodin asiakkaille vertaistuella on suuri merkitys. Näin on myös Kiuruvedellä. Tulos ei ole yllättävä, vertaistuki on yksi vanhemmuuden voimavaroista etenkin silloin, kun omassa lähipiirissä ei ole samassa elämäntilanteessa olevia henkilöitä. Samankaltaisen elämäkokemuksen takia vertaisryhmän osallistujat pystyvät samaistumaan toisen tunteisiin. Ymmärretyksi tulemiseen ei tarvita välttämättä lainkaan sanoja. Vertaisen empatia on erilaista kuin ammattilaisilta saatu (Laimio ja Karnell 2010, 18.)

Vertaisryhmätoimintaa on jo vahvistettu avoimen päiväkodin toiminnassa esimerkiksi tarjoamalla tietyille ryhmille kohdennettua toimintaa, kuten esimerkiksi imetyksen vertaistukiryhmän kokoontumisia. (Henkilöstön haastattelu 2016.) Edellämainitun kaltaista tietyille ryhmille kohdennettua toimintaa on tärkeää jatkaa edelleenkin. Toimintaa voidaan kehittää edelleen lapsilähtöisesti tarjoamalla lapsi-vanhempi pareille kohdettua toimintaa esimerkiksi perheille, joiden lapsi on leikki-ikässä.

Pohdimme miten asiantuntija luennot ja -vierailut toimivat käytännössä. Tosi asia on kuitenkin, että asiakkaat tulevat avoimelle päiväkodille lapsensa/lastensa kanssa. Miten luentomaiset tilaisuudet onnistuvat, kun lapset vaativat oman huomionsa? Olisiko mahdollista järjestää lapsiparkki noina päivinä? Asiakkaiden toivomissa luentomaisissa tilaisuuksissa voidaan käyttää vanhemmuuden roolikarttaa työvälina. Asiantuntijan roolissa vanhemmuuden roolikarttaa esittelevä työntekijä on yhteistyökumppani, joka arvostaa vanhemman asiantuntijuutta lapsensa asioissa. Positiiviset kohdat nostetaan esille ja niistä lähdetään etsimään yhtymäkohtia vanhemmuuden rooleihin. Vanhemmuuden roolikartan käytöstä löytyy asiantuntemusta monelta perheiden parissa työskentelevältä taholta ja näitä yhteistyökumppaneita voidaan pyytää mukaan yhteistyöhön. (Ylitalo 2011, 20–23.)

Ohjaajan ja vanhempien välisissä keskusteluissa vanhemmuuden roolikartta voi olla myös puheeksioton väline. Kartta toimii muistin tukena, jotta vanhemmuuden eri aihealueista on helppo käydä keskustelua. Viinikan, Soranderin ja Oksasen mukaan (2014, 68) vanhemman ja työntekijän välisissä keskusteluissa on tärkeää kohdata vanhempi empaattisesti tarjoten kokemuksia myötätunnosta. Kaikki tämän kaltaiset kohtaamiset vahvistavat vanhemmuutta.

Lapselle leikin merkitys on tärkeä osa kokonaisvaltaista hyvinvointia. Lapselle mikä tahansa esine muuttuu leluksi etenkin, kun vanhempi toimii leikin luojana ja elävöittäjänä. Lapsen ottaminen mukaan askareisiin on lapsen näkökulmasta leikkiä. Vanhemman läsnäolo tuo lapselle turvaa. (Helminen ja Isoheiniemi, 1999, 23 ja 27.) Vanhemmat kuvasivat lapsen leikkiä, ja omaa leikinohjausta eri tavoin. Vanhemmat pitävät leikkiä tärkeänä osana lapsen kehityksen kannalta. Osa vanhemmista osallistuu aktiivisesti leikkiin.

On myös vanhempia, joilla on passiivinen suhtautuminen leikkiin. Osaltaan passiivisuus johtuu siitä, että avoimelta päiväkodilta odotetaan virikkeitä ja leikkikavereita, jotta saa hetken hengähdystauon leikinohjaamisen suhteen. Tämä onkin tärkeää huomioida, etenkin niiden vanhempien kohdalla, joiden omat tukiverkostot ovat vähäiset. Hetken lepo voi olla ratkaisevan tärkeää. On kuitenkin myös vanhempia, jotka tarvitsevat itse tukea miten lapsen kanssa leikitään. Vanhempi saa luottamusta ja vahvistusta oman lapsen leikinohjaamiseen vertaisryhmästä ja työntekijöiltä. Näiden taitojen vahvistamista voidaan tehdä tukemalla vanhempaa leikitilanteissa ja tarjoamalla tietoa asiakkaiden toivomalla tavalla (luentotilaisuudet) ja mallintamalla leikinohjausta.

Asiakkaat tukevat lastensa kehitystä tulella avoimelle päiväkodille. Toiminnalla on siirtovaikutusta, koska asiakkaat hyödyntävät oppimiaan ja kokemiaan asioita myös kotona. Ammattitaitoisella työllä on siis kauaskantoisia seurauksia. Toimintatuokiot ovat tärkeitä asiakkaille. Asiakkaat toivoivat, että niitä on ohjelmistossa. Tämä kertoo siitä, että tuokioiden suunnittelun taustalla on pedagogista osaamista. Erityisen mieluisana koetaan perinteiset kuvataide-, musiikki- ja liikuntatuokiot. Asiakkaat toivoivat, että näiden edellä mainittujen tuokioiden määrää saisi lisätä. Tuokion ei kuitenkaan tarvitse kestää kerrallaan pitkään. Lyhyetkin tuokiot ovat merkityksellisiä asiakkaiden mielestä.

Pedagoginen dokumentointi vahvistaa osallisuutta. Dokumentointia voidaan tehdä monin eri tavoin, mutta avoimeen päiväkotiin mielestämme erityisesti sopii valokuvaaminen. Avoimessa päiväkodissa voidaan tuoda esille lapsen lisäksi hänen huoltajansa. Dokumentointi kuvaamalla onkin Kiuruveden avoimen päiväkodin käytössä, mutta sen käyttöä voidaan laajentaa. Esimerkiksi lapsen ja vanhemman yhteisiä leikkejä dokumentoimalla voidaan korostaa sitä, että yhteiselle leikille annetaan arvoa. Lipposen, Kumpulaisen ja Hilpön mukaan (2013, 173) onnistumisten ja ilon hetkien tallennus edistää osaltaan sosioemotionaalista hyvinvointia ja toimijuutta.

Tilat ovat asiakkaiden mielestä riittävän toimivat ja hyvät ja ne ovat yksi syy, miksi avoimelle päiväkodille tullaan. Tiloissa on keittiö, jossa tarvittaessa pääsee nauttimaan omia välipaloja tai lämmittää lapselle lounaan. Erityisesti asiakkaat arvostavat tiloissa käytössä olevia liikunta mahdollisuuksia.

Myös lelujen ja leikkivälineiden laaja valikoima kannustaa leikkimään. Mielestämme näissä asioissa ei ole aihetta muutoksille.

Ilmapiiirillä ja tilanteen rauhallisuudella on merkitystä asiakkaalle. Joillekin avoimen päiväkodin yhteisöön sisälle pääsy on vaikeaa. Heidän kohdallaan on tarvetta työntekijöiden antamaan tukeen. Ilmiö on tuttua myös muissa avoimissa päiväkodeissa. Esimerkiksi Judinin opinnäytetyössä (2015, 43–45) yhteisöön sisälle pääseminen todettiin olevan osalle asiakkaista haastavaa. Uuden asiakkaan pääsy mukaan yhteisön jäseneksi vaatii henkilökunnalta erityistä sensitiivisyyttä. Yhteiset toiminnalliset tuokiot työntekijöiden ohjaamana voivat myös olla edesauttamassa ryhmään kuulumisen tunnetta. Tuokioilla voidaan tehdä esimerkiksi pelejä ja leikkejä, joissa muodostetaan asiakkaista pienryhmiä ja asiakkaat pääsevät näin vaivihkaa tutustumaan muihin asiakkaisiin (Jyrkämä 2010, 36).

Pääsimme hyvin tavoitteisimme. Asiakaskysely tuotti asiakaslähtöistä tietoa toiminnan suunnittelua ajatellen. Annoimme asiakkaille äänen asiakaskyselyn kautta, jonka kehittelyyn käytimme aiempien tutkimusten tuloksia, avoimen päiväkodin työntekijöiden aiempia kokemuksia ja tietoa. Tasaisin väliajoin tehdyillä asiakaskyselyillä on mielestämme merkitystä etenkin matalan kynnyksen toiminnassa, jossa asiakkaiden tilanteet ovat jatkuvasti muuttuvia. Työmme tukee kehittämistyötä Kiuruveden avoimessa varhaiskasvatuspalvelussa. Tietoa voidaan hyödyntää toiminnan suunnittelussa ja kehittämisessä.

Tämän kaltaiselle työlle on tarvetta etenkin nyt, kun varhaiskasvatuslaissa on tapahtunut muutoksia. Osallisuuden ja pedagogiikan korostuessa varhaiskasvatuslaissa joudutaan pohtimaan toiminnan kehittämistä myös avoimessa varhaiskasvatuksessa. Subjektiivisen varhaiskasvatusoikeuden rajauksella saattaa olla vaikutusta tulevaisuudessa. Lasten oikeus saada vähemmän varhaiskasvatusta voi kasvattaa matalan kynnyksen toiminnan tarvetta.

Avoimen päiväkodin asiakaskunta on vaihtelevaa. Vaihtelevuus johtuu asiakkaiden muuttuvista elämäntilanteista ja avoimen päiväkodin matalan kynnyksen toiminnanmallista. Huomasimme, että iso osa lapsiasiakkaista on alle kolmevuotiaita. Opinnäytetyöprosessia aloitellessamme aiomme ensin tehdä kyselyn myös lapsille, mutta totesimme sen lopulta olevan liian haasteellista. Hyvin pienten lasten huomioiminen asiakaskyselyssä täytyi tehdä vanhempien kautta, jonka vuoksi päädyimme teettämään kyselyn ainoastaan aikuisille asiakkaille. Kysymyksissä pyrimme siihen, että vastaaja pohtii asioita myös lapsensa näkökulmasta. Onnistuimme hyvin johdattamaan vanhempia pohtimaan kysymyksiä myös oman lapsensa kannalta.

Opinnäytetyö tukee ammatillista kasvuamme monitahoisesti. Varhaiskasvatuksen polun valinta edellyttää opinnäytetyön aiheen liittymistä varhaiskasvatukseen. Avoimeen päiväkotiin liittyvä aihe syvensi osaamistamme varhaiskasvatuksesta ja matalan kynnyksen toimintamallista.

LÄHTEET JA TUOTETUT AINEISTOT

- ALILA, Kirsi, ESKELINEN, Mervi, ESTOLA, Eila KAHILUOTO, Tarja, KINOS, Jarmo, PEKURI, Hanna-Mari, POLVINEN, Minna, LAAKSONEN, Reetta ja LAMBERG, Kirsi 2014. Opetus- ja kulttuuriministeriö varhaiskasvatuksen historia nykytila ja kehittämisen suuntalinjat. Tausta aineisto varhaiskasvatusta koskevaa lainsäädäntöä valmistelevan työryhmän tueksi. Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä. [Verkkojulkaisu] [Viitattu: 2016-3-20.] Saatavissa: <http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2014/liitteet/tr12.pdf?lang=fi>
- EKSTRÖM, Leena, LEPPÄMÄKI Päivi, VILEN Marika 2002. Vuorovaikutuksellinen tukeminen sosiaali- ja terveysalalla. Helsinki: WSOY.
- Findikaattori 2016. Lasten kotihoidontukea saaneet.[Verkkojulkaisu] [Viitattu 2016–12–20] Saatavissa: <http://findikaattori.fi/fi/111>
- HART, Roger A. 1992. Children's Participation: From Tokenism to citizenship. Florence: UNICEF International Child Development Centre (Innocenti Research Centre).[Verkkojulkaisu] [Viitattu: 2017–01–29] Saatavissa: https://www.unicef-irc.org/publications/pdf/childrens_participation.pdf
- HELMINEN, Marja-Liisa ja ISO-HEINIEMI, Mari 1999. Vanhemmuuden roolikartta käyttäjän opas. Helsinki: Suomen kuntaliitto.
- HENKILÖSTÖN HAASTATTELU 2016–4–15. Päiväkotikiimppa Kiuruvesi.
- HIRSJÄRVI, Sirkka, REMES, Pirkko ja SAJAVAARA, Paula 2007. Tutki ja kirjoita 13. painos. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- HOTARI, Kaisa-Elina, ORANEN, Mikko ja PÖSÖ, Tarja 2013. Lapset lastensuojelun asianosaisina. Julkaisussa: BARDY, Marjatta (toim.) 2013. Lastensuojelun ytimissä. 4. painos. Tampere: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 149–164.
- HUUSKONEN, Päivi ja JYRKÄMÄ Oili 2010. Ammattilaiset vertaistoiminnan tukena. Julkaisussa: Laatikainen Taina (toim.) 2010. Vertaistoiminta kannattaa. Asumispalvelusäätiö ASPA. 81–85.
- JUDIN, Johanna 2015. "Yksi valopilkku viikossa" Vanhempien kokemuksia avoimista varhaiskasvatuspalveluista Siilinjärvellä. Iisalmi: Savonia-ammattikorkeakoulu, sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö.[verkkojulkaisu] [Viitattu: 2016-11-20] Saatavissa: http://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/93270/Judin_Johanna.pdf?sequence=1
- JYRKÄMÄ Oili 2010. Vertaistukiryhmä käyntiin. Julkaisussa: Laatikainen Taina (toim.) 2010. Vertaistoiminta kannattaa. Asumispalvelusäätiö ASPA. 25–50.
- KANANEN, Jorma 2014. Laadullinen tutkimus opinnäytetyönä, miten kirjoitan kvalitatiivisen opinnäytetyön vaihe vaiheelta. Jyväskylän ammattikorkeakoulu.
- KARILA, Kirsti 2016. Vaikuttava varhaiskasvatus. Tilannekatsaus toukokuu 2016. Raportteja ja selvityksiä. Opetushallitus.[Verkkojulkaisu] [Viitattu: 2016-12-20] Saatavissa: http://www.oph.fi/download/176638_vaikuttava_varhaiskasvatus.pdf
- KARLSSON, Liisa 2014. Sadutus avain osallisuuden kulttuuriin. Jyväskylä: PS-kustannus.
- KASKELA, Marja ja KEKKONEN, Marjatta 2007. Kasvatuskumppanuus kannattelee lasta -opas varhaiskasvatuksen kehittämiseen. Vaajakoski: Gummerrus kirjapaino oy.
- KELTIKANGAS-JÄRVINEN, Liisa 2010. Sosiaalisuus ja sosiaaliset taidot. Helsinki: WSOY.
- KIURUVEDEN SEURAKUNTA 2017. Lapset ja lapsiperheet.[Verkkojulkaisu] [Viitattu 2017-2-17] Saatavissa: <http://www.kiuruvedenseurakunta.fi/ryhmat/lapsille-ja-lapsiperheille>
- KIURUVEDEN VARHAISKASVATUSSUUNNITELMA.[Verkkojulkaisu] [Viitattu 2016-4-27] Saatavissa: <http://www.kiuruvesi.fi/Suomeksi/Palvelut/Lasten-paivahoito/Varhaiskasvatussuunnitelma>
- KIURUVESI 2016a. Palvelut.[Verkkojulkaisu] [Viitattu 2016-3-20.] Saatavissa: <http://www.kiuruvesi.fi/Suomeksi/Palvelut/Lasten-paivahoito/Avoin-varhaiskasvatus/Avoin-paivakoti>

- KIURUVESI 2016b. Perustietoa päivähoidosta.[Verkkojulkaisu] [Viitattu 2016–12–19] Saatavissa: <http://www.kiuruvesi.fi/Suomeksi/Palvelut/Lasten-paivahoito/Perustietoa-paivahoidosta>
- KOSKELA Anu ja PUSA Kaisa 2014. "Kuin toinen olohuone tai leikkihuone meille" Rovaniemen avoin päiväkotiperheiden tukena. Rovaniemi: Lapin yliopisto, kasvatustiede. Pro gradu-työ. [Verkkojulkaisu] [Viitattu 2016–1–20] Saatavissa: <http://lauda.ulapland.fi/bitstream/handle/10024/59664/Koskela.Anu+&Pusa.Kaisa.pdf?sequence=2>
- LAPSEN OIKEUKSIEN SOPIMUS. Unicef.[Verkkojulkaisu] [Viitattu 2016–04–23.] Saatavissa: <https://www.unicef.fi/lapsen-oikeudet/sopimus-kokonaisuudessaan/>
- LEEMANN, Lars. ja HÄMÄLÄINEN, Riitta-Maija 2015. Matalan kynnyksen palvelut. Sosiaalisen osallisuuden edistämisen koordinaatiohanke (Sokra). Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. [Verkkojulkaisu] [2017–3–2] Saatavissa: www.thl.fi/sokra.
- LAIMIO, Anne ja KARNELL, Sonja 2010. Vertaistoiminta – kokemuksellista vuorovaikutusta. Julkaisussa: Laatikainen Taina (toim.) 2010. Vertaistoiminta kannattaa. Asumispalvelusäätiö ASPA. 9–20.
- LIPPONEN, Lasse, KUMPULAINEN, Kristiina ja HILPPÖ Jaakko 2014. Haluan voin ja osaan lasten toimijuuden rakentuminen päiväkodissa. 159–175. KARILA, Kirsti ja LIPPONEN Lasse (toim.) 2014. Varhaiskasvatuksen pedagogiikka. Vastapaino: Tampere.
- LIPSANEN, Teija ja TERÄVÄINE Riitta 2005. Rantasalmella rakennetaan vanhemmuuden tukiverkkoa. SALMINEN Pirjo toim. 2005. Yhdessä kasvattamaan. Jyväskylä: PS-kustannus
- MARTTUNEN, Mauri. Riittävän hyvä vanhemmuus. Kansanterveys 9/2005. [Verkkojulkaisu] [2017–3–2] saatavissa: <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/102059/9kansanterveys2005.pdf?sequence=1> 4–5.
- MERILUOTO, Taina ja MARILA-PENTTINEN Leena 2015. Mikä osallisuus, mikä kokemusasiantuntijuus. MERILUOTO, Taina, MARILA-PENTTINEN, Leena ja LEHTINEN Essi Toim. Osallisuuden ja kokemusasiantuntijuuden käsikirja. Ensi- ja turvakotienliitto.
- NIVALA, Elina ja RYYNÄNEN Sanna 2013. Kohti sosiaalipedagogista osallisuuden ideaalia. Artikkelijulkaisu [Verkkojulkaisu] [Viitattu 2016–04–23.] Saatavissa: <http://www2.uef.fi/documents/1381035/2330652/NivalaRyyn%C3%A4nen2013.pdf>
- OPETUS- JA KUTTUURIMINISTERIÖ s.a. Varhaiskasvatus. [Viitattu 2016–04–23.] Saatavissa: <http://www.minedu.fi/OPM/Koulutus/varhaiskasvatus/index.html?lang=fi>
- SAARANEN-KAUPPINEN, Anita ja PUUSNIEKKA, Anna 2006. Kvalimotiv - Menetelmäopetuksen tietovaranto [verkkojulkaisu]. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto.[Verkkojulkaisu] [Viitattu 2016–4–16.] Saatavissa: http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L6_3_4.html
- SOSIAALIHUOLTOLAKI 30.12.2014/1301. Finlex. Lainsäädäntö. [Verkkojulkaisu] [Viitattu 2016–04–23.] Saatavissa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2014/20141301#L2P10>
- TARMIO, Hannu ja TARMIO Janne (toim.) 1998. Maailman runosydän. Juva: WSOY.
- THL 2014. Kasvatuskumppanuus. [Viitattu 2016–4–27] Saatavissa: https://www.thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/tyon_tueksi/varhainen-avoin-yhteistoiminta/kasvatuskumppanuus
- THL 2015a. Lasten päivähoito 2014.[Verkkojulkaisu] [Viitattu 2016-12-19] Saatavissa: https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/129632/Tr28_15.pdf?sequence=5
- THL 2015b. Voimavaralähtöiset menetelmät.[Verkkojulkaisu] [Viitattu 2016-05-03.] saatavissa: https://www.thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/tyon_tueksi/menetelmat/voimavaralähtöiset_menetelmat
- THL 2016. Lastensuojelun Käsikirja. Vanhemmuuden roolikartta.[Verkkojulkaisu] [Viitattu 2016-12-20] Saatavissa: <https://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyomenetelmat-ja-valineet/tyovalineet/vanhemmuuden-roolikartta>

TUOMI, Jouni ja SARAJÄRVI Anneli 2011. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 8. painos. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

TURJA, Leena 2011. Lapset osallisina kohti uutta varhaiskasvatuskulttuuria. VARHAISKASVATUS TÄNÄÄN. 5/2011. 24–35. Suomen Varhaiskasvatus ry:n verkkolehti. [Viitattu 2017-02-17] Saatavissa: <http://ecef.org/wp-content/uploads/2014/03/2011-3-Turja.pdf>

VARHAISKASVATUSLAKI 19.1.1973/36. Finlex. Lainsäädäntö.[Verkkojulkaisu] [Viitattu 2016-04-23.] Saatavissa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1973/19730036>

VARSINAIS-SUOMEN LASTENSUOJELUKUNTAYHTYMÄ 2013. Vanhemmuuden roolikartta 2013. [verkkojulkaisu] [Viitattu 2016-05-03.] Saatavissa: <http://www.vslk.fi/index.php?id=19>

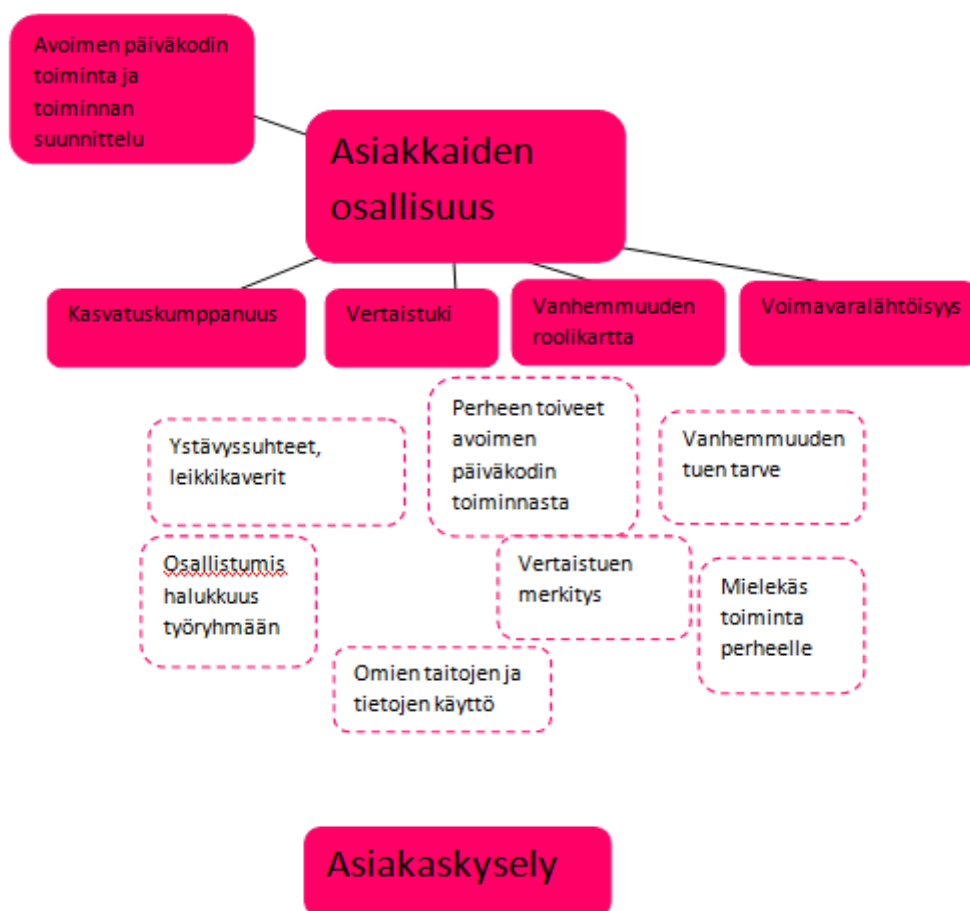
VILEN, Marika, SEPPÄNEN Paula, TAPIO, Nina ja TOIVANEN Riikka 2014. Riittävä vanhemmuus. Julkaisussa: VILEN, Marika, SEPPÄNEN Paula, TAPIO, Nina ja TOIVANEN Riikka (toim.) 2014. Kohtaamisia lapsiperheissä menetelmiä perhetyöhön. 2.painos. Helsinki: Kirjapaja. 127–131.

VIINIKKA, Anne, SOURANDER, Johanna ja OKSANEN, Eeva 2014. Reflektiivinen työote. Julkaisussa: VIINIKKA, Anne (toim.) Mentalisaatio perheiden kohtaamisessa. Tampere: Mannerheimin lastensuojeluliitto

VILKKA Hanna 2015. Tutki ja kehitä 14. painos. Jyväskylä: PS kustannus.

YLITALO, Pertti (toim.) 2011. Roolikartta vanhemmuuden, parisuhteen ja itsenäistymisen tueksi. Helsinki: Suomen Kuntaliitto.

LIITE 1: TYÖSUUNNITTELU

LIITE 2: RYHMÄHAASTATTELU AVOIMEN PÄIVÄKODIN HENKILÖSTÖLLE

TAUSTATIEDOT

Haastattelijat:	Kira Aminoff ja Ann-Mari Riistaniemi
Haastattelu paikka:	Päiväkoti Kimppa Kiuruvesi,
Haastateltavat:	Avoimen päiväkodin henkilökuntaa (neljä henkilöä)
Ajankohta:	15.4.2016
Kesto:	30min

TEEMAT

1. Taustatiedot
2. Osallisuus
3. kehittämistyö

KYSYMYKSET

1. Montako työntekijää toimii avoimella päiväkodilla?
2. Millainen työnjako teillä on?
3. Kun avoimella päiväkodilla on 30. juhlavuosi niin miten näette, että avoimen päiväkodin toiminta on muuttunut ajansaatossa?
4. Onko teillä joitakin kehittämistavoitteita?
5. Millaista dokumentointia asiakkaista tehdään? (kirjaaminen, valokuvat...)
6. Millä tavoin olette tähän mennessä tukeneet asiakkaiden osallisuutta? (Asiakkaiden mielipiteet, arviot, tiedottaminen toiminnasta jne.)
7. Kuinka aktiivisesti asiakkaat tällä hetkellä osallistuvat avoimen päiväkodin toiminnan kehittämiseen?
8. Mitkä tekijät rajoittavat avoimen päiväkodin toimintaa? (Esimerkiksi tilat, taloudelliset resurssit jne.)
9. Onko avoimen päiväkodin asiakkaille tehty aiemmin kyselytutkimuksia, jos niin millaisia?

Kehitämme asiakkaille kyselytutkimuksen, jonka avulla selvitämme asiakkaiden toiveita ja ajatuksia avoimen päiväkodin toiminnasta ja sen suunnittelusta. Millaisia asioita toivoisit käsiteltävän asiakkaille suunnatussa kyselylomakkeessa?

7. Mitkä tekijät vaikuttavat siihen, että perheenne osallistuu mielellään johonkin ohjattuun toimintaan?

---

8. Millaista toimintaa perheenne kaipaisi lisää? Voit kertoa tässä myös uusista toiminta ehdotuksista.

VAPAA TOIMINTA

9. Kysymys YLI KOLMEVUOTIAIDEN vanhemmille/hooltajalle. Millaista vapaata toimintaa lapsenne mieluiten tekee avoimella päiväkodilla?

	Pelit, palapelit	Leikit (autot, nuket, rakentelu, jne.)	Mielikuvitusleikit (esim. lääkäri-, koti- ja muut roolileikit)	Leikki ja seurustelu toisten lasten kanssa	Taide, esim. muovailu, piirtäminen, värittäminen	Lukeminen, kuvakirjojen katselu
Tekee paljon	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Joskus	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Ei kiinnosta lainkaan	☐	☐	☐	☐	☐	☐

10. Kysymys ALLE KOLMIVUOTIAIDEN vanhemmille/hooltajille. Millaista vapaata toimintaa tai leikkiä lapsenne mieluiten tekee avoimella päiväkodilla? Kerro vapaasti omin sanoin.

---

11. Millainen vapaa toiminta on tärkeää sinulle?

	Vertaistuki *	Keskustelut työntekijöiden kanssa	Yhteinen tekeminen ja leikkiminen lapsen kanssa	Tutustuminen muihin perheisiin	Hengähdystauko arjen rutiineista
Hyvin tärkeää	☐	☐	☐	☐	☐
Hieman tärkeää	☐	☐	☐	☐	☐
Ei lainkaan tärkeää	☐	☐	☐	☐	☐

*Vertaistuki = yhdistävän elämäntilanteen kokemusten vertailua, tuen antamista ja saamista.

12. Millä tavoin leikit lapsesi kanssa avoimella päiväkodilla? Kerro vapaasti omin sanoin.

VAIKUTTAMINEN JA ARVIOINTI

13. Kiinnostaako sinua osallistua ja sitoutua avoimen päiväkodin toiminnan suunnitteluun? (Työryhmä joka koostuisi avoimen päiväkodin asiakkaista ja työntekijöistä. Kokooneminen 1-2 kertaa syys- ja kevätlukukaudella)

- Kyllä
 Ei
 Ehkä

14. Kerro millaisella tavalla haluat mieluiten vaikuttaa, antaa palautetta tai kehitysehdotuksia avoimen päiväkodin toiminnasta

---

TUKI

15. Toivotteko tukea avoimen päiväkodin työntekijöiltä ja yhteistyö kumppaneilta (esim. seurakunta, mll, neuvola) seuraavissa asioissa:

	Luentoja, yleisiä keskustelu tilaisuuksia	Henkilökohtaista tukea	Toivon saavani vertaistukea muilta asiakkailta	En toivo, tulen avoimelle päiväkodille muista syistä
Vuorokausirytmien opettaminen	☐	☐	☐	☐
Rajojen asettaminen	☐	☐	☐	☐
Tietoa lapsen kehityksestä	☐	☐	☐	☐
Terveysteen liittyvistä asioista	☐	☐	☐	☐
Arkielämän taitoja (esim. siisteys, ravinto jne.)	☐	☐	☐	☐
Muu, Mikä? _____	☐	☐	☐	☐

16. Kuvaile omin sanoin, millainen merkitys sinulle on vertaistuellalla (kohdata muita samassa tilanteessa olevia perheitä)?

---

17. Tähän voit täydentää, mikäli aiemmin esitetystä kysymyksistä tuli mieleesi jotain josta haluat kertoa lisää ja/tai antaa vapaata palautetta avoimen päiväkodin toiminnasta

---

LIITE 4: AIEMMIN TUTKITTU

Aikaisemmin tutkitut	Koskela ja Pusa 2014	Judin 2015	Aminoff ja Riistaniemi 2017
Tavoitteet	Selvittää mitä Rovaniemen avoin päiväkotimerkitsee sen palveluja käyttäville lapsiperheille, aikuisille ja lapsille aikuisten kertomana	Tiedon tuottaminen avoimen varhaiskasvatuksen palveluista: varhainen tuki ja osallisuus. Vanhempien osallistaminen arviointiin ja kehittämiseen.	Tavoitteena on saada tietoa asiakkaan osallisuutta mahdollistavien toimintatapojen vahvistamiseksi avoimen päiväkodin kehittämistyössä.
Tarkoitus	Paikallista tietoa toiminnan kehittämiseksi.	Selvittää vanhempien kokemuksia avoimista varhaiskasvatuspalveluista varhaisen tuen ja osallisuuden näkökulmasta. Avoimien varhaiskasvatuspalveluiden Kehittäminen Siilinjärvellä	Selvittää millainen toiminta on asiakkaiden mielestä merkityksellistä. Tutkimuksellinen työ.
Tulokset	Avoin päiväkotimerkitsee perheille ennen kaikkea vertaistukea ja mahdollisuutta sosiaaliseen kanssakäymiseen. Aikuisilla vastaajat kokevat saavansa lisää voimavaroja kasvatustyöhön kohtaamalla muita samassa perhevaiheessa olevia aikuisia.	Palvelut ovat tärkeitä ja tuotettu Lapsilähtöisesti. Vertaistuen ja sosiaalisen verkoston vahvistumisen myötä toteutuu varhainen tukeminen. Vanhemmuuden tukemisen käytäntöjä on kehitettävä.	Toimintaan ollaan pääosin tyytyväisiä. Vertaistuellalla on suuri merkitys ja se on yksi vanhemmuuden voimavaroista. Vanhemmuuden tuelle on tarvetta. Vanhemmat haluavat osallistua toiminnan kehittämiseen.

LIITE 5: ABSTRAHOINTI ESIMERKKI

Pelkistetty ilmaus	Alaluokka	Yläluokka	Yhdistävä
Liikuntaradat Ideoita mitä voi tehdä kotona Saa harjaannuttaa motorisia taitoja Laululeikit on hyviä kun ei ite osaa/muista	Lapsen kehityksen tukeminen	Vanhemmuuden tuki	Osallisuuden vahvistaminen
Mikä lasta kiinnostaa Lapsen ikä ja kiinnostus Liikkuu ympäri huonetta/huoneita ja tutkii leluja Tykkää kehittävästä palikkaleikeistä	Lapsen kehitysvaiheet		
Miten aamut menee Oma jaksaminen/kotitilanne Lapsen vireystila Mukava ilmapiiri Tilanteen rauhallisuus Jos kivaa toimintaa päiväkodilla Avoimen tilat tärkeä tekijä Hankalampi kotona järjestää Ilta-aukioloa useammin Avoimelle on helppo tulla	Sosiaalinen ja fyysinen esteettömyys	Matalan kynnyksen toiminta	
Mielelläni juttelen samalla toisten vanhempien kanssa Se on tärkeitä Kiva jutella muiden kanssa lapsista ja niihin liittyvistä asioista Olla kuuntelemassa toisten kokemuksia Ei ole niin paljon tuttuja/kavereita Tietää ettei ole yksin	Vertaistuki		
Ideoita mitä voi tehdä kotona Tilanteen rauhallisuus Miten ohjelma on suunniteltu Hankalampi kotona järjestää Lyhyet tuokiot tuo riittävä vaihtelua Laululeikit on hyviä kun ite ei osaa/muista Kenties vauvoille jotain laulu-leikki tuokioita?	Pedagoginen suunnittelu	Pedagoginen osaaminen	